

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

MADAT Hírlevél, 10. szám, 2009. október 26.
(periodika)

Eredeti közlés/Original publication:

Direct Mail (kb. 1200 címre / to about 1200 addresses)

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.650

Dátum/Date: 2013. július/July 22.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

(a szerzők) MADAT Hírlevél, 10. szám, 2009. október 26., *AHU MATT*,
2013, **pp. 1–54. old.**, No. 000.000.650, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Az Afrikai Kutatási és Kiadási Program Elektronikus Archívumában

Kulcsszavak/Key words

magyarországi afrikai programok információi, beszámolók programokról,
tanulmányok: F. DÁRDAI Ágnes et al: Afrika-kép a magyar történelem és
földrajz tankönyvekben, BIERNACZKY Szilárd: Színhagyomány és történe-
lem, új könyvek: BESENYŐ János, VOJNITS András, SÁFRÁNY István
DVD-i Afrikáról, emlékezés Alpha DIALLO-ra és mesefordítása, beszámoló
a JVSZ Magyar–afrikai üzleti napjáról,

information of African program in Hungary, reporting programs, studies:
Ágnes F. DÁRDAY et al.: Africa in the Hungarian history and geography
school books, Szilárd BIERNACZKY: Oral Tradition and History, new

books: János BESENYŐ, András VOJNITS, DVD-s on Africa by István SÁFRÁNY, in memoriam Alpha DIALLO, his folktale translation, report Hungarian–African Business Day organized by the Joint Venture Association

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMENTUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikánisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

MADAT HÍRLEVÉL

Az újjáalakult

MAGYARORSZÁGI AFRIKA–DÉL-AFRIKA TÁRSASÁG
tagjainak figyelmébe!

összeállítja: Biernaczky Szilárd, Búr Gábor, T. Horváth Attila, Világi Dániel és György Zsombor

elektronikus levelezés: info@munduspress.hu, burgabor@t-online.hu,
afurika@freemail.hu, dudi55@freemail.hu, gyorgy.zsombor@mno.hu

A MADAT Hírlevél jelenleg mintegy 1000 e-mail címre jut el.

1. szám: Budapest, 2008. május 19.
2. szám: Budapest, 2008. május 26–28.
3. szám: Budapest, 2008. június 1. (pótértésítés)
4. szám: Budapest, 2008. június 16.
5. szám: Budapest, 2008. július 2.
6. szám: Budapest, 2008. július 4.
7. szám: Budapest, 2008. július 28.
8. szám: Budapest, 2008. augusztus (*nem készült el*)
9. szám: Budapest, 2009. szeptember 16.
- 10. szám: Budapest, 2009. október 26.**

(az előző számokat kérésre megküldjük)

FELHÍVÁS ÉS MEGJEGYZÉS

- *Várjuk tagjaink továbbítandó értesítéseit, üzeneteit, információit.*
 - *Késedelmesen érkezett információkat csak késedelmesen tudunk továbbítani*
-

TÁJÉKOZTATÁS

= A MADAT Hírlevél felfejlesztésére, illetve a MADAT HONLAP előkészítésére szerkesztő bizottság alakult. BIERNACZKY Szilárdhoz és BÚR Gáborhoz a következő tagok csatlakoztak:

- T. HORVÁTH Attila Afrika-kutató, szuahéli lista, a MADAT szervező titkára
- VILÁGI Dávid negyedéves történész egyetemi hallgató (ELTE BTK)
- GYÖRGY Zsombor Afrika-szakértő, újságíró (Magyar Nemzet)

= A Hírlevél további gazdagításának és a leendő társasági honlap elkészítésének, illetve gondozásának ellátásához további tagtársaink csatlakoztak:

- DOMBOVÁRI Ádám PhD hallgató (ELTE BTK)
- KÁRMÁN Mariana PhD hallgató (Pázmány Egyetem)
- MÉSZÁROS Zsolt egyetemi hallgató (ELTE BTK)
- TÓTH Norbert (MTA Etnikai és Nemzeti Kisebbségkutató Intézet)

További tagjaink, levelezőpartnereink aktivizálására számítunk.

= Tájékoztatjuk továbbá a MADAT tagságát és levelezőpartnereinket, hogy a Társaság 2007 májusában 5 évre megválasztott elnöksége (utóbb az elnökség még három tagot kooptált a maga soraiba) a következő kollégákat foglalja magába:

tiszteletbeli elnökök:

Beck Tamás v. külkereskedelmi miniszter, c. főiskolai tanár,

Csóti György villamosmérnök, v. országgyűlési képviselő, médiaszereplő,

Pócs Tamás akadémikus, emeritus egyetemi professzor,

elnök: Biernaczky Szilárd PhD., ny. egy. docens, könyvkiadó

társelnök: Balázs Judit egy. tanár (immár kairói vendégprofesszorságából hazatért)

főtitkár: Búr Gábor habilitált doktor, egy. docens, ELTE BTK Történelmi Intézet

szervező titkár: T. Horváth Attila PhD, könyvtáros

elnökség tagjai:

Diósi András vízügyi mérnök, Környezetvédelmi Min.,

Gergely András v. nagykövet, egy. tanár, ELTE BTK Történelmi Intézet,

Kanizsai Endre c. egy. tanár, nemzetközi agrárszakértő, SZIE Trópusi Tanszék,

Morenth Péter Afrika-kutató, Lesotho tb. konzulja,

Oláh Lajos helyettes államtitkár, Környezetvédelmi Min.,

Suha György PhD, Afrika-kutató, nagykövet, Gambia képviselője (UNIDO),

Szabó Loránd egy. adjunktus, PTE BTK Újkortörténelmi Tanszék,

Szedlacsó Zoltán közgazdász, nemzetközi gazdasági szakértő,

Tarrósy István PhD., PTE Politikai Tanulmányok Tanszék,

Vojnits András ny. zoológus kutató, tanár.

= A MADAT elsődleges céljának az afrikai földrész mélyebb és sokoldalú megismerését, és ennek jegyében a hazai afrikanista szakmai műhelyek együttműködését, koordinálását szeretné elősegíteni, nem feledkezve meg természetesen a minden oldalú fejlődés húzó ágazatáról, a gazdaságról sem. Ennek jegyében várja tagjai sorába az érdeklődőket.

A belépési nyilatkozatot kérésre postán megküldjük, és postán kérjük visszaküldeni.

= Kérjük a MADAT tisztelt tagjait, hogy a 2008. évi elmaradt és 2009. évi tagdíjukat (rendes tagoknak: évi: 2500.- Ft., diákoknak: évi 800.- Ft.) szíveskedjenek átutalni a folyószámlánkra (K&H Zrt. 10400872–00021679–00000007).

A Társaság – különös tekintettel jelenlegi anyagi helyzetére (eddig költségeit a Mundus Kiadó fedezte) – minden túlfizetést, adományt szívesen fogad!

FELHÍVÁS

Kit érdekel ma Afrika Magyarországon?

Ha van barátaid vagy kollégáid között olyan, akit valamilyen oknál fogva, valamilyen szempontból érdekel az afrikai kontinens, szeretne bekapcsolódni a hazai Afrika-szervezetek életébe, küldd el nekünk a címét, telefonszámát és az e-mail címét, és mi megküldjük a számára a MADAT Hírlevél számait, amely mindenről értesít!

H i r d e t é s i l e h e t ő s é g e k

1. A MADAT Hírlevélben lehetőség nyílik hirdetéseket elhelyezni az alábbi feltételek mellett:

= a hirdető tudomásul veszi, hogy a Hírlevelet jelenleg már több mint 1000 címre küldjük ki, de a címlistánk napról napra nő,

= a címlistán szereplők egyképpen Afrika iránt érdeklődő személyek: kétharmad részben szakemberek vagy nonprofit szervezetek aktív közreműködői, egyetemi oktatók, kutatók, a gazdasági élet szereplői, egyharmad részben egyetemisták vagy PhD. hallgatók,

= a Hírlevél periodika, vagyis rendszertelenül jelenik meg, bár az eddigi gyakorlat szerint havonta többször is kiküldésre kerül,

= A hirdetéseket megismételve (akár többször ismételve) is módunkban áll megjelentetni,

= lehetőség van egyszerű gépelt szövegű, de megszerkesztett, grafikus, sőt színes elemekkel ellátott hirdetéseket is továbbítani (utóbbiakat célszerű pdf-ben megküldeni a számunkra),

= a hirdetések elhelyezéséért cserében szerény költségtérítésre tartunk igényt: A/4 oldalnyi hirdetés elhelyezéséért (minden megkezdett oldalért) az alábbi összeget kérjük

= 8000.- Ft. + 20 % ÁFA (non-profit szervezetek számára, külön kérésre, kedvezményt biztosítunk)

KÖNYVEK

FELHÍVÁS A MAGYARORSZÁGI AFRIKA-ÉRDEKELT SZERVEZETEK IRÁNYÍTÓIHOZ

- oktatási, tudományos és kulturális centrumok
 - vállalkozások
 - politikai–diplomáciai, gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat fejlesztő állami és más intézmények
 - oktatási–tudományos és kulturális kapcsolatokat fejlesztő intézmények
 - karitatív és baráti társaságok, egyesületek, alapítványok
- Tisztelt leendő Partnerünk!

Az ELTE BTK Új- és Jelenkori Tanszéke mellett működő Afrikai Kutatási és Kiadási Program a Magyarországi Afrika–Dél-Afrika Társasággal, illetve a *Mundus Magyar Egyetemi Kiadóval* együttműködve a következő rangos és szép kiállítású (illusztrált) afrikai témájú kiadványokat tervezi megjelentetni részben még az idei évben, részben a jövő év elején az Oktatási és Kulturális Minisztérium anyagi segítségével:

HAGYOMÁNYOS KULTÚRÁK A MODERN AFRIKÁBAN – sorozat (3–8. kötet)

1. FÜSSI NAGY Géza: *Etnokulturális folyamatok Kelet-Afrikában* (össze- gyűjtött tanulmányok, posztumusz kiadvány), kb. 340 old. (800 példány) (3)
2. BÚR Gábor: *Afrika-történeti tanulmányok*, kb. 300 old. (800 példány) (4)
3. BIERNACZKY Szilárd: *Az afrikai népek szájhagyományai*. Adalékok az Európán kívüli kultúrák szóművészetének vizsgálatához, kb. 580 old. (800 példány) (5)
4. VOIGT Vilmos: *Today's African Folklore – as seen from Hungary* (col- lected studies, angol nyelven), kb. 180 old. (600 példány) (6)
5. *Afrikakutatás 2005–2007*. A budapesti Afrikai Kutatási és Kiadási Prog- ram évkönyve, kb. 650–700 old. (1000 példány) (7)
6. DORNBACH Mária: *Obi, a gögös kókuszdió*, Kubai joruba mítoszok és mesék (800 példány) (8)

A megjelenő kötetek részben oktatási célokat szolgálnak majd, másik ré- szük könyvárusi forgalomba kerül, de jelentős mennyiségben jut el elképze- léseink szerint hazai döntéshozók, a sokoldalú afrikai–magyar kapcsolatok- ban érdekelt hazai és külföldi szakértők, illetve vállalkozók kezébe is.

E kötetekben széleskörű lehetőséget adunk arra, hogy az afrikai/afrika- nisztikai vonatkozású oktatás, tudomány, kultúra, gazdasági-kereskedelmi és más kapcsolatok területén tevékenykedő, illetve karitatív feladatokat ellátó

magyarországi szervezetek, vállalatok, hivatalok PR-anyagokat helyezzenek el szerény díjazás fejében. Mégpedig a kölcsönös megismerés, megismertetés (részben külföldi partnerek tájékoztatása) céljából.

Különösképpen az *Afrikakutatás 2005–2007* évkönyvre hívjuk fel a figyelmet, amelyben programunk a PR-anyagokkal egy időben egy magyarországi afrikai adattárat, afféle kikicsodát/mimicsodát kíván közreadni.

Tájékoztatjuk az érdeklődőket, hogy a PR-anyagoknak a felsorolt kötetekben való elhelyezése a következő költségvonzattal jár (valamennyi kiadvány B/5 formátumban jelenik meg, csak egész oldalas közleményt tudunk hirdetés céljára elfogadni):

PR-anyag elhelyezése

A) az 5. kötetben

e g y o l d a l t e r j e d e l e m :
fekete–fehér: 40 000.- Ft. + ÁFA
színes: 80 000.- Ft. + ÁFA
m i n d e n t o v á b b i o l d a l :
fekete–fehér: 30 000.- Ft. + ÁFA
színes: 60 000.- Ft. + ÁFA

B) az 1–4. és 6. kötet bármelyikében

e g y o l d a l t e r j e d e l e m :
fekete–fehér: 30 000.- Ft. + ÁFA
színes: 70 000.- Ft. + ÁFA
m i n d e n t o v á b b i o l d a l :
fekete–fehér: 25 000.- Ft. + ÁFA
színes: 55 000.- Ft. + ÁFA

C) a 4. kötetben (angol nyelvű kiadvány!)

(a PR-anyagok szövegének fordítását szükség esetén külön díjazásért vállaljuk)

e g y o l d a l t e r j e d e l e m :
fekete–fehér: 30 000.- Ft. + ÁFA
színes: 70 000.- Ft. + ÁFA
m i n d e n t o v á b b i o l d a l .
fekete–fehér: 25 000.- Ft. + ÁFA
színes: 55 000.- Ft. + ÁFA

D) Speciális kedvezményes ajánlat: az 1–3. és 5–6. kötetben, összesen tehát öt felületen

e g y o l d a l t e r j e d e l e m :
fekete–fehér: 125 000.- Ft. + ÁFA
színes: 250 000.- Ft. + ÁFA

minden további oldal:

fekete-fehér: 100 000.- Ft. + ÁFA

színes: 200 000.- Ft. + ÁFA

A kötetek országszerte kapható lesznek a könyvesboltokban (terjesztői partnereink többek között: Libri Könyvkereskedelmi Kft., Lira Könyv Zrt., Alexandra/Pécsi Direkt Kft., Könyvtárellátó Nonprofit Kft., Pult/Anima Kft., Ababook Kft., Scythia Kft., Saxum Bt. stb.)

CIVIL SZERVEZETEKNEK KÜLÖN KÉRÉSRE TOVÁBB KEDVEZMÉNYEKET BIZTOSÍTUNK.

Tájékoztatjuk leendő hirdetőinket, hogy a PR-anyagok elhelyezésével kapcsolatos szervezési-pénzügyi feladatokat a MADAT titkársága, illetve a MUNDUS Kiadó látja el. Továbbá arról is, hogy megrendelésük esetén szerződést küldünk minden leendő partnerünk számára. Már is jelezzük, hogy a szerződés szerint kölcsönösen elfogadott díjakat az egyes kötetek nyomdába adásakor számlázzuk le (megjelenés a nyomdába adást követően 4–6 héttel).

További tájékoztatás: Biernaczky Szilárd, B. Wallner Erika, Krizsa Márta, tel.: 303–5091, fax: 333–5378, e-mail: info@munduspress.hu

TARTALOM

TÁJÉKOZTATÁS LEZAJLOTT PROGRAMOKRÓL, RENDEZVÉNYEKRŐL, ESEMÉNYEKRŐL

- Vadász-gyűjtögetők között Kelet-Afrikában
- Afrika Üzleti Nap
- A Joint Venture Szövetség honlapjáról
- A Külügyminisztérium honlapjáról
- A KUM tájékoztatója az Afrika Napról
- South African Heritage Day 2009
- Előzetes
- Afrika Klub a Ráday utcában

ÉRTESÍTÉSEK PROGRAMOKRÓL, RENDEZVÉNYEKRŐL, BEMUTATKOZÁSOK

- Bemutatkozás (AROWOLO Bernadett)

- Afrikai hangjai (2. sorozat 2. előadás): KÁRMÁN Marianna két Nobel-díjasról
- A magyar ENSZ Társaság ünnepi ülése

TANULMÁNYOK, ÍRÁSOK, JEGYZETEK

- F. DÁRDAI Ágnes – MÉSZÁROSNÉ CSÁSZÁR Zsuzsanna: Afrika-kép a magyar történelem és földrajz tankönyvekben (2005)
- BIERNACZKY Szilárd: Szájhagyományok és történelem. Utak az afrikai kultúra megértése felé (2007)

DISSZERTÁCIÓK, SZAKDOLGOZATOK, ÉVFOLYAMDOLGOZATOK

TEREPEN

ÚJ(ABB) KÖNYVEK, ÚJ(ABB) PUBLIKÁCIÓK, ÚJ(ABB) SZAKMAI HANGZÓ ANYAGOK

- **Besenyő János**
- **Vojnits András**
- Az Afrika Tanulmányok új száma
- Az én Afrikám (DVD)

DOSSZIÉ

- Alpha Diallo
- Mesefordítás

**TÁJÉKOZTATÁS LEZAJLOTT PROGRAMOKRÓL,
RENDEZVÉNYEKRŐL, ESEMÉNYEKRŐL**

**VADÁSZ-GYŰJTŐGETŐK KÖZÖTT
KELET-AFRIKÁBAN**

(2008. október 22.)

Felhívás (másodszori közlés)

Ezúton értesítjük kedves kollégánkat, Lerner Balázst, hogy a MADAT Hírlevél következő számaiban egyikében szívesen közzétennénk tőle egy néhány lapos összefoglalót előadásáról, amelyhez esetleg néhány színes képet is örömmel elfogadnánk.

Várva jelentkezését barátsággal üdvözlö: A Szerk.

AFRIKA ÜZLETI NAP

(2008. december 5)

A MADAT elnökségének kérésére és tanácsára az elmúlt év végén egy nagy sikerű afrikai gazdasági konferenciát szervezett A JOINT VENTURE SZÖVETSÉG, együtt működve természetesen a MADAT mellett az *Afrikai-Magyar Egyesület*tel is, amelynek helyszíne a Kempinski Hotel Corvinus volt az Erzsébet téren, és amelyen mintegy 150-en vettek részt. A konferencia fölött fővédnökséget a külügyminiszter vállalt, a rendezvény főelőadója Dr. Kanden K. Yumkella, az UNIDO főigazgatója volt, akinek az előadása egyébként rendkívüli sikert aratott, és mivel éppen újraválasztása előtt állt, a közönség egyhangúan kifejezte azon „óhaját”, hogy Yumkella urat erősítsék meg továbbra is pozíciójában.

A jeles eseményről a Külügyminisztérium egy szép színes beszámolót helyezett el a honlapján, amely máig is megtekinthető az Interneten.

Következő számunkban közöljük a konferencia részletes programját, és igyekszünk (egyszerűbb formára átalakítva) a külügyesek beszámolóját is közzétenni. (A szerk.)

A JOINT VENTURE SZÖVETSÉG HONLAPJÁRÓL

A Joint Venture Szövetség az ITD Hungary-vel közösen 2008. december 5-én Budapesten „Afrika Üzleti Nap” konferenciát szervezett. A rendezvény fő célja az volt, hogy ráirányítsa a figyelmet Afrikára, elsősorban a kontinens gazdasági változásaira, a nemzetközi fejlesztéspolitikába való bekapcsolódás, továbbá a kétoldalú üzleti kapcsolatok kiaknázásának lehetőségeire. Fekete István JVSZ elnök köszöntője után Magyarország Afrika külpolitikáját Várkonyi László, a Külügyminisztérium szakállamtitkára ismertette, aki az esemény fővédnökének, Göncz Kinga külügyminiszter üdvözlését is átadta. Rendkívül informatív előadást hallottunk Dr. Kandeh K. Yumkella úrtól, az UNIDO főigazgatójától, aki erre az alkalomra Budapestre érkezett. A kereskedelemfejlesztés intézményesített résztvevőit Dr. Bodnár Zoltán, az EXIM-BANK vezérigazgatója, Szakács Tibor, a MEHIB vezérigazgatója, Varga Zsuzsanna, a Pénzügyminisztérium Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályvezetője és Morenth Péter, az ITD Hungary Zrt. képviselőjében, a Lesothoi Királyság tb. konzulja képviselték. Az üzleti világ részéről sikeres üzletemberek pódiumbeszélgetés és élénk konzultáció keretében adtak képet.

A panel résztvevői voltak:

Dr. Suha György, Gambia bécsi állandó képviselőjének nagykövete, az UNIDO és a CTBTO állandó képviselője,

Dr. Szedlacsó Zoltán, az Ahead Global Gazdaságfejlesztő Kht. FB elnöke, a Tanácsadó Testület tagja

Dr. Kanizsay Endre prof. nemzetközi főtanácsadó, egyetemi tanár, Szudán szakértő

Dr. Balogh Sándor, az Afrikai-Magyar Egyesület elnöke

Dr. Entz Boldizsár, a Ghánai Köztársaság tiszteletbeli főkonzulja

Dr. Kiss László, a Seychelles Szigeteki Köztársaság tiszteletbeli főkonzulja

Dr. Biernaczky Szilárd, ny. egyetemi docens, a MUNDUS Kiadó ügyvezetője, a MADAT elnöke

A konferencia moderátora **Gulyás József**, a JVSZ Tőkeexport Bizottságának elnöke volt. A rendezvényt záró gálaebéden Angola, Kenya és Szudán nagyköveteinek ismertetőjét hallottuk, majd a több, mint száz résztvevő közötti üzleti kapcsolatfelvétel, tárgyalások zárták az egybehangzóan sikeres eseményt, amelynek megrendezését támogatták:

[Afrikai Kereskedelmi és Fejlesztési Iroda - ATDO,](#)

[EXIMBANK,](#)

[MEHIB,](#)

[WEBRiport,](#)

[Afrikai-Magyar Egyesület – AHU,](#)

[Print&Go](#)

[ITD Hungary.](#)

Köszönjük!

Tagjaink további tájékoztatása érdekében honlapunkon AFRIKA linkgyűjteményt állítottuk össze, melyben nagy segítséget kaptunk Tarrósy Istvántól és munkatársaitól, az AfrikaOnline – Afrika Tanulmányok részéről. [A linkgyűjtemény](#) tovább bővíthető, akik fel kívánnak rá kerülni, kérjük jelezzék Titkárságunkon.

A KÜLÜGYMINISZTERIUM HONLAPJÁRÓL

„Növekszik Afrika politikai és gazdasági jelentősége” – Várkonyi László megnyitó beszéde az „Afrika: üzleti lehetőségek és kockázatok” című konferencián.

Várkonyi László, a Külügyminisztérium szakállamtikára december 5-én megnyitó beszédet tartott az „Afrika: üzleti lehetőségek és kockázatok” elnevezésű szakmai konferencián, amelyet a Joint Venture Szövetség szervezett. A tanácskozás fő témája az volt, hogy miként lehet a térség komoly potenciállal rendelkező országaival elmélyíteni a politikai és gazdasági dialógust, valamint, hogy miképpen lehet jobban megismerni az afrikai üzleti lehetőségeket és kialakítani kölcsönösen előnyös együttműködési formákat.

A tanácskozáson részt vett és beszédet mondott **Kandeh Yumkella**, az ENSZ Iparfejlesztési Szervezete, az UNIDO főtitkára. A konferencián hazánk és több afrikai ország üzletemberei és diplomatái vitatták meg a gazdasági együttműködés erősítésének feltételeit és lehetőségeit.

Várkonyi László a konferencia nyitóbeszédében kiemelte, hogy az afrikai kontinens politikai és gazdasági jelentősége komolyan megnőtt a nemzetközi kapcsolatokban, részint a globális hatású helyi válságok, részint pedig az Afrikában rejlő üzleti lehetőségek miatt. A Külügyminisztérium szakállamtitkára hangsúlyozta Magyarország elkötelezettségét Afrika problémáinak megoldásában. „Ebben a munkában – mondta – hazánknak ki kell használnia tagságát a nemzetközi szervezetekben, de nem szabad megfélemlenie a kétoldalú együttműködésekben rejlő lehetőségekről sem.”

Döntő fontosságú a magyar bekapcsolódás az Európai Unió Afrika-politikájának kialakításába, de továbbra is fontos szerep hárul a kétoldalú együttműködést segítő eszközökre is. „Ebben a Külügyminisztérium szerepe alapvető, de korántsem egyedüli, hiszen az üzleti élet, a civil szféra, az állami intézmények képviselői együttesen alkotják azt a szereplői kört, amely a magyar-afrikai kapcsolatokat formálja” – állapította meg a külügyi vezető.

(2008. december 5.)

A KUM TÁJÉKOZTATÓJA AZ AFRIKA NAPRÓL

A Joint Venture Szövetség az ITD Hungary együttműködésében az Afrikai Magyar Egyesülettel és a Magyarországi Afrika–Dél-Afrika Egyesülettel egész napos üzleti konferenciát szervezett, melynek főelőadója Dr. Kandeh K. Yumkella, az UNIDO főigazgatója volt. A rendezvény fővédnöki tisztét Göncz Kinga külügyminiszter vállalta.

A bevezető előadásokat két pódiumbeszélgetési blokk követte; az első a magyarországi kereskedelemfejlesztési, befektetés ösztönzési és forráslehetőségeket tárgyalta, a másodikban konkrét üzleti tapasztalatokról, megvalósult projektekről, első kézből származó, hasznos információkról volt szó tapasztalt, afrikai gazdasági ügyekben jártas üzletemberek, diplomaták részvételével.

A konferencián több afrikai ország nagykövete, diplomáciai képviselője is jelen volt, akik ismertették országaik gazdasági lehetőségeit. A különleges hangulatú rendezvény szerepet kívánt vállalni a magyar-afrikai üzleti kapcsolatok újjáéledésében, mégpedig az elméleti ismeretek továbbításán kívül, a már megvalósult sikeres afrikai-magyar üzleti projektek bemutatásával. A szervezők szándéka az volt, hogy segítsék egy Magyarország–Afrika Üzleti Híd létrejöttét.

A KONFERENCIA MODERÁTORA GULYÁS JÓZSEF – A JVSZ TŐKEEXPORT BIZOTTSÁGÁNAK ELNÖKE VOLT.

Várkonyi László, a Külügyminisztérium szakállamtitkára megnyitó beszédében kiemelte, hogy az afrikai kontinens politikai és gazdasági jelentősége komolyan megnőtt a nemzetközi kapcsolatokban, részint a globális hatású helyi válságok, részint pedig az Afrikában rejlő üzleti lehetőségek miatt. A Külügyminisztérium szakállamtitkára hangsúlyozta Magyarország elkötelezettségét Afrika problémáinak megoldásában. Fontosnak tartotta a magyar bekapcsolódást az Európai Unió Afrika-politikájának kialakításába, de – hívta fel a figyelmet – nem szabad megfélemlkezni a kétoldalú együttműködésekben rejlő lehetőségekről sem. Ebben a Külügyminisztérium szerepe alapvető, de korántsem egyedüli, hiszen az üzleti élet, a civil szféra, az állami intézmények képviselői együttesen alkotják azt a szereplői kört, amely a magyar–afrikai kapcsolatokat formálja.

Várkonyi László, szakállamtitkár – KÜLÜGYMINISZTERIUM

*– **Hogyan értékelte az Afrika Napot?** – Nagyon örültem, hogy sokan érdeklődtek a Joint Venture Szövetség által szervezett Afrika üzleti fórum iránt. Az is emelte a rendezvény rangját, hogy megnyitóján beszédet mondott **Kandeh Yumkella**, az ENSZ Iparfejlesztési Szervezete, az UNIDO vezérigazgatója, akit immár nem először köszönthettünk Budapesten. Afrika szerepe felértékelődött. Bár továbbra is számos problémával – konfliktusokkal, menekültáradatokkal, szegénységgel, éhezéssel – küzd, egyre több a biztató jel: a kontinensen nő a demokratikus országok száma, és nem egy helyen a világgazdasági szintet meghaladó gazdasági növekedést tapasztalunk. Afrika tartalékaira, együttműködési potenciáljára érdemes odafigyelni.*

*– **Mi jellemzi a külügyminisztérium Afrika stratégiáját?** – Az Európai Unió tagjaként is egyre nagyobb szerepet vállalunk, s kétoldalú kapcsolatainkat is fejlesztjük a kontinensen. Ez kiterjed az ottani válságok megoldásában való szerepvállalásunkra, a fejlesztési támogatások növelésére és az üzleti lehetőségek fokozott kiaknázására egyaránt. Kormányzati részről ösztönözzük és segítjük az Afrika iránt érdeklődő vállalatokat. Az Ázsiában megnyilvánult magyar offenzíva sikere is bizonyítja: lehet és érdemes a tőlünk távoli kontinensekkel is komolyan foglalkozni.*

*– **Afrikában jelenleg nagyon kevés nagykövetség működik. Várható bővítés?** – Szeretnénk bővíteni, de sok múlik az anyagi lehetőségeken, amelynek most szűkében vagyunk. Arra törekszünk, hogy 2011-re, mikor eljön a magyar EU elnökség időszaka, afrikai jelenlétünket megerősítsük. Most három nagykövetségünk és tiszteletbeli konzuli hálózat látja el Magyarország képviseletét Afrikában.*

*– **Van már konkrét elképzelés arra, hogy az Európai Fejlesztési Alapba befizetett összegből milyen projekteket valósít meg Magyarország?** – Az Európai Fejlesztési Alapba hét év alatt 125 millió eurót (30,7 milliárd forint) kell befizetnünk. Ez egy olyan kötelező befizetés, amelyre a magyar vállalatok és civil szervezetek is pályázhatnak majd. A projektek köre széles lehet az*

infrastruktúra fejlesztésétől a mezőgazdaságig, a klímaváltozás vagy a migráció kezeléséig, a demokratikus intézményrendszer támogatásáig, a jó kormányzás feltételeinek megteremtéséig. Ez az Alap mindenki számára nyitva áll, érdemes figyelemmel kísérni a pályázati kiírásokat. Az Európai Fejlesztési Alap forrásainak felhasználásával a Külügyminisztérium már két tanfolyamot szervezett – a gödöllői Szent István Egyetemen és a budapesti Corvinus Egyetemen –, amelyek kifejezetten arra irányultak, hogyan kell pályázni az afrikai segélyalapra.

– **És mely afrikai országok kerültek be a Magyarország által támogatott körbe?** – Korábban egy ország, Etiópia volt ebben a körben, ezen változtatunk. Ma már az egész szubszaharai térségre vonatkozóan lehet projekteket indítani, amelyeket megpróbálunk a lehetőségeinken belül támogatni. Komolyan megvizsgálunk minden érdemi pályázatot.

– **Ön szerint mire van szüksége Afrikának?** – Sok mindenre, elsősorban infrastruktúrára, utakra, vízellátásra. Ezeken kívül fejleszteni kell az egészségügyet, például kórházak építésével. Szükség van mezőgazdasági projektekre, öntözéstől a halgazdálkodásig, vagy a csirkefarmig. Nekünk magyaroknak van egy nemzetközileg is értékes tapasztalatunk: a demokratikus átmenetről. A számvevőszék, az Ombudsman rendszer, az alkotmánybíróság mind olyan intézmények, amelyeket érdeklődéssel tanulmányoznak a demokráciát meghonosítani kívánó távoli országok is.

Dr. Kandeh K. Yumkella, ENSZ Iparfejlesztési Szervezete, az UNIDO főtitkára

A rendezvény másik főelőadója felszólalásában beszélt arról, hogy a gazdasági válság hogyan érinti a beruházásokat, és a segélyeket, milyen potenciális lehetőségekkel rendelkezik Afrika. Mind a két témában Yumkella úr lelkesítő és pozitív volt, úgy gondolta, az üzleti lehetőségek óriásiak. Afrika a jövő kontinense. A gazdasági válság természetesen érinti Afrikát – mondta, de nem szabad, hogy lanyhuljon iránta az érdeklődés sem üzleti téren, sem a segélyeknél. Mert aki előbb ébred, az lesz jobb pozícióban. Ne csak arra figyeljünk, ami a hírekben megjelenik, hanem arra is, ami mögötte van. Afrika gazdasági fejlődése átlagosan mintegy 5 % évente. Vannak olyan afrikai országok, melyek jobban fejlődnek, mint az Európai Unió némely tagállama.

Dr. Bodnár Zoltán, vezérigazgató EXIMBANK

Kifejezetten optimista vagyok, szemmel láthatólag a helyzet javul, legalább is a tekintetben, hogy a pénzpiacok előbb vagy utóbb normalizálódnak és ilyen vagy olyan technikával, de a hitelezés bővítéséhez szükséges források előteremthetők lesznek. Bár nincs speciális Afrika design termékünk, amit kifejezetten erre a kontinensre, erre az üzleti területre gondoltunk volna, de valamennyi létező terméke az Eximbanknak az afrikai relációjú üzletekben

is használható. Kezdve az export előfinanszírozó hitelektől, amelyek forgóeszköz hitelek, vagy akár exportbővítést eredményező fejlesztések finanszírozásától egészen a külföldi befektetések finanszírozásáig. Az Eximbank bármilyen relációban kész üzletet finanszírozni. Azt mondjuk, oda kell hitelt adni, ahol a magyar árut hajlandók megvásárolni, mert abból lesz magyar export. Az Eximbank elsődleges missziója, hogy olyan térségekben, országokban és olyan időhorizontokban biztosítson finanszírozást, amelyet a kereskedelmi bankok nem, vagy nem előnyös feltételekkel vállalnának. Hiánypótló szerepet töltünk be. Régóta hangsúlyozom, a magyar vállalatoknak bátrabban, sokkal expanzívabb módon kellene folytatni az üzletfejlesztésüket. A külkereskedelmi tevékenység nem olyan bonyolult, csak neki kell látni, el kell indulni. Számos magyar vállalat az itthoni piacon kényelmesen érzi magát. De 2006-tól a belső piac növekedése lassult, így egyre több KKV rákényszerül, hogy elinduljon a külpiacok felé. Egy recessziós világgazdasági környezetben, ahol a fejlett országokban érezhető recesszió fog bekövetkezni, ami nyilvánvalóan a piacok szűkülését és az ide irányuló magyar export szűkülését is eredményezheti, meg kell keresni a világban az olyan exportpiacokat, ahol ez a gazdasági recesszió közel sem olyan mértékben érezteti a hatását, mint a fejlett országokban. Minél kevésbé fejlett egy gazdaság, annál kisebb a recessziós hatás. Az afrikai kontinens nagyon színes földrészt abban az értelemben is, hogy egymástól nagymértékben eltérő állapotban lévő gazdaságokról van szó. Vannak nagyon szegény országok, ezek a segélyezési politika fókuszában lehetnek és vannak nagyon dinamikusán fejlődő, jelentős jövedelemtermelő képességgel rendelkező országok. Észak-Afrikától dél-Afrikáig, sokféle üzleti kultúrával találkozhatunk. A magyar vállalkozóknak meg kell tanulni, hogyan lehet Afrikában üzletet kötni. Van néhány ország, ahol ez okozhat problémákat az Eximbank számára, amely hivatalánál fogva, állami intézményként és az OECD szabályai alapján működő intézmény. A kínaiak és az indiaiak már Afrikában vannak, de azt gondolom, nekünk nem azokban az iparágakban kellene mozogni, ahol ők. A KKV amúgy is speciális terület. Ugyanaz érvényes Afrikára, mint Oroszországra, vagy Kínára, általában nem lehet ezekben az országokban üzletet kötni, hanem meg kell találni azokat a helyeket, egy-egy várost, települést, azokat a réseket, termék szegmenseket, amelyekben valami olyat tudunk gyártani, amire nekik szükségük van és eladható – mondta a bankár. A kötött segélyhitelezés konkrét üzleti tevékenységhez kapcsolódik, ami visszafizetendő hitel, de rendkívül kedvező feltételek mellett, nagyon hosszú lejáráttal, akár kamatmentesen, vagy minimális kamattal. Magyarországnak, az Unió tagországból eredő kötelezettsége és más nemzetközi kötelezettsége folytán, igen jelentős összeget kell segélyezési, támogatási célokra elkölteni. Ezek között elszámolható az a kamattámogatás és az a biztosítás, ami a segélyhitelekhez közvetlenül kapcsolódik. Határozott álláspontom, hogy jelentős mértékben növelni kell a se-

gélyhitelezésre fordítható magyar költségvetési előirányzatot, ez ugyanis egy olyan formája a támogatásnak, amelynek közvetlen belföldi gazdasági hatása van. És nem egyszerűen annyi, hogy egy-egy magyar vállalat a segélyhitelből finanszírozott munka kapcsán piacra léphet és egy konkrét szerződésből jövedelme lesz, hanem ott lehet, kapcsolatot építhet, referenciát teremthet, és ha jól csinálja a dolgát, megalapozhatja a további üzleti lehetőségeit az adott országban. A kötött segélyhitelnek az egyik legfőbb jellemzője az, hogy a segélyhitelt nyújtó ország áruját és szolgáltatásait kell jellemzően megvásárolni. Magyarország 2003 óta folytat ilyen tevékenységet. Lassan bővül a kör, indultunk Boszniával, Montenegróval, azután Sri Lanka, Indonézia, Kambodzsa, Vietnam, Laosz, a következő ilyen állam Mongólia lesz. Az afrikai térségben nagyon sok olyan ország van, amely segélyhitelezhető. Persze azt is tudni kell, nem lehet bármilyen projektet, terméket így finanszírozni, csak olyan ügyek lehetnek, amelyek valamilyen okból kereskedelmi hitellel nem finanszírozhatóak. Jellemzően oktatásügy, egészségügy...

Morenth Péter – ITDH képviselője, a Lesothói Királyság konzulja

Az ITDH felismerte azt a helyzetet, hogy megnyílt egy új piaci szegmens. Afrika nagyon sokszínű, ugyanakkor nagyfokú fogadókészsége van, ezt tapasztaltam Dél-Afrikában is, ahonnan egy hónapja tértem haza. Dél-Afrikában renoméja, presztízse van a magyar mérnöki munkának, a szakértelemnek, ismerik a magyar bányászati, mérnöki tudást és várják is. Dél-Afrika igényt tart a magyar szellemi tőkére, a kérdés csak az, hogy megtaláljuk azokat a kapcsolódási pontokat, területeket, ahol együtt tudunk dolgozni. Ezért is jött létre az Afrikai Központ, melyet az ITDH-n belül vezetek, és amelyben két kollégám segít: Pálffy Erika és Kis Balázs. A kapcsolatok újra építésében szeretnénk segíteni, amelyek sajnos az elmúlt 20 évben elhalványultak. Bizalmi hálót kell létrehozni, igazi élő személyes kapcsolatokat kell teremteni, ez a legfontosabb Afrikában. Azok számára, akik nem ismerik ezt a kontinenst, szeretném kiemelni, Afrika biztonságos! Dél-Afrikában dübörög az üzleti élet! Durban-ben fog létrejönni például a legnagyobb logisztikai kikötő egész Afrikában. Ha Önök üzletemberek, és meg akarják találni a lehetőségeket, érdemes Afrikára figyelniük. Nézzék meg az ITDH honlapján található ajánlatokat, és legyenek bátrak, menjenek Afrikába üzletet csinálni. De mielőtt elmennek, jöjjenek el hozzánk, hogy megbeszéljük, miben tudunk segíteni.

Szakács Tibor, vezérigazgató – MEHIB

Annak ellenére, hogy Európában és Magyarországon is válság van, a MEHIB díjai nem változtak, és nem is tervezzük, mert állami tulajdonban lévő export ösztönző intézmény vagyunk. Mivel a költségvetési háttérrel használjuk fel, támogatási konstrukcióként is értékelhető az a tevékenység, amelyet

végzünk. Az a véleményünk, hogy válság idején nem visszafogottá kell válnunk, hanem inkább előre lépni és húzni magunk után azokat a vállalatokat, amelyek eléggé bátrak és készek arra, hogy ott maradjanak a külföldön, sőt tovább bővítsék a tevékenységüket. A kormányzati és gazdaságpolitikai kommunikációban egyaránt az jelenik meg, hogy a kitörési pont az export növelése és részben át kellene kacsintani a fejlődő országok piacára, a már megszokott Nyugat-Európai piacokról. A MEHIB az exportőrnek – ha van egy elképzelése és adott esetben alá is írt egy szerződést, nemcsak annak a kockázatait vizsgálja –, segít a piac, a vevőkör feltérképezésével a saját kapcsolatrendszerét felhasználva. Ez a stratégia nagyon pozitívan visszaigazoltott Oroszország és a FÁK országok piaci tekintetében. Ugyanezt a szisztémát kell használni az afrikai kontinensen, meg kell találni azokat a piaci szegmenseket, ahol a magyar cégek versenyképesek lehetnek a termékeikkel, szolgáltatásaikkal, üzleti konstrukcióikkal. Mindig előbb elemeznünk kell, hogy mit tudunk eladni. Az ITDH ezen most nagyon dinamikusan dolgozik, felméri az export árualapot, az egyes termékek és szolgáltatások körét, amellyel ki tudunk menni külföldre. A felmérésekből látszik és a tapasztalataink is azt igazolták vissza, hogy ugyan nincsenek átütő komoly termékeink, viszont a magyar cégek rendkívül találmányosak. Képesek vagyunk arra, hogy akár különböző országokból származó multinacionális cégeket összefogjunk, és olyan projekteket szervezzünk meg, amelyek működőképesek. Ilyen projektek Magyarországon már megvalósultak, csak a mi részvételünk nélkül, mi voltunk a felvevőpiac. Ezt a tudást használja fel egyre több kis és középvállalat és próbálja áthelyezni más piacokra. A MEHIB feladata, hogy ezeket a törekvéseket maximálisan támogassa. Nem csak a kockázat kezeléséről van szó ezekben a projektekből, hanem arról is, hogy a MEHIB egy olyan nemzetközi rendszernek a tagja - Berni Uniónak a Hitelbiztosítók Nemzetközi Szervezetének -, amely szervezet az elmúlt évtizedekben megkötött összes üzletből származó információt nyilván tartja. Mi tudjuk azt, hogy melyik külföldi cég, melyik országban, milyen üzletet kötött és milyen feltételekkel. És azt is tudjuk milyen sikerrel, problémákkal, ami természetesen üzleti titok. Irányvonalakat azonban tudunk mondani, hogy egy adott piaci szegmens támogatható-e vagy sem, ezzel az exportőrnek, a magyar befektetőnek jelzést adunk, hogy jó irányt választott. Ha az Eximbank finanszíroz és a MEHIB vállalja a kockázat túlnyomó részét, abból látszik, hogy az egy sikeres lépés, érdemes az üzletbe befektetni, utazni, repülőjegyet venni, ITDH szervezésében kimenni az ottani vásárookra, üzletember találkozókra, mert növekedni fog. Azt gondolom, ebben van a mi jelentőségünk - a mindenki által ismert pénzügyi konstrukciók előnyeivel túl -, a tudás, a kapcsolatrendszer és a piac ismerete. Végül mindenkit arra biztatnék, hogy fedezze fel újra Afrikát! Ehhez szívesen felajánljuk azt a tudást, amit Afrikáról a MEHIB összegyűjtött.

Varga Zsuzsanna, főosztályvezető – Pénzügyminisztérium, Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya

A nemzetközi fejlesztéspolitika központjában valóban Afrika szerepel. Szeretném felhívni a figyelmet, hogy a segélyezés egy iparág, nagyon sok pénz áramlik ki a fejlődő országokba ilyen címen és döntően Afrikába. Magyarország is tagja és befizetője több ilyen multilaterális szervezetnek. Ezek a szervezetek különböző projekteket finanszíroznak, amelyek szigorú szabályok mellett, közbeszerzési eljárások keretében történnek. Nagy részük infrastruktúra fejlesztésére fordítódik. Azoknak a magyar üzletembereknek, akiknek van affinitásuk Afrika iránt, érdemes ezekre a projektekre oda figyelni. Jó hír, hogy létrejött az **Afrika Központ** melynek feladata figyelemmel kísérni azokat a kimenő pénzeket – Világbanknál, az EBRD-nél, az EIB-nél és az IMF keretén belül –, amelyek különböző projekteket finanszíroznak meg és erről információt is ad, lehetőleg a tender kiírását megelőzően. A segélyezésben – szeretném megjegyezni – a civil szervezetek nagyon aktív szereplők. Ezt kapcsolnám össze azzal, hogy Afrikában nem lehet üzletet kötni úgy, hogy soha nem jártam ott, nem ismerem az üzleti kultúrát. Ismerni kell, jelen kell lenni! Arra biztatnám az üzletembereket és a civil szervezeteket, kölcsönösen segítsék egymást ebben a munkában. Az afrikai társadalmakban elvárt, hogy ha valaki részt vesz egy projektben, akkor vegyen részt az ottani társadalmi életben is, adjon hozzá valami plusz szolgáltatást, akár az oktatás területén... A civil szervezetek segíteni tudnak az eligazodásban, a helyi környezet megismerésében, az emberi viszonyokban.

AFRIKA: BUSINESS BEST PRACTICE**Kerek-asztal beszélgetés az Afrikai exportról, az üzleti lehetőségekről**

Részvevők: **Dr. Biernaczky Szilárd**, ny. egyetemi tanár, a MUNDUS Kft. ügyvezetője, a Magyarországi Afrika–Dél-Afrika Egyesület elnöke. **Dr. Kiss László**, a Seychelles Szigeteki Köztársaság főkonzulja. **Dr. Entz Boldizsár**, a Ghánai Köztársaság tiszteletbeli főkonzulja. **Dr. Balogh Sándor**, az Afrikai-Magyar Egyesület elnöke.. **Dr. Szedlacskó Zoltán**, az Ahead Global Gazdaságfejlesztő Kht. FB elnöke, a Tanácsadó Testület tagja. **Dr. Suha György**, Gambia bécsi állandó képviselőjének nagykövete, az UNIDO és a CTBTO állandó képviselője. **Dr. Kanizsai Endre prof.** nemzetközi főtanácsadó, egyetemi tanár, Szudán szakértő.

JOBBNÁL JOBB, ÉRDEKES ÖTLET, JAVASLAT HANGZOTT EL, MELYEKBŐL NÉHÁNYAT IDÉZÜNK:

Sok afrikai diák tanult a magyar egyetemeken az elmúlt 20–25 évben, akik szeretik Magyarországot. Ma már vannak köztük miniszterek, vállalatvezetők... érdemes lenne őket megkeresni, sokat tudnának segíteni. A magyar társadalom soha nem fordult el Afrikától. Az kölcsönös, hogy viszonylag kevés

konkrét üzlet jön létre. Megszűntek a nagy külkereskedelmi vállalatok, amelyeknek tapasztalatuk volt a piackutatásban. Miután kiszerveződtek kis- és középvállalatokba, nincs meg a megfelelő tőke, nyelvtudás... ezért feltétlenül szükség van az állami szerepvállalásra, például külügy, pénzügy, ITDH, Eximbank, MEHIB. Megítélésem szerint hiányzik Magyarország esetében még az a keret, ami az afrikai megjelenést, az afrikai tevékenységet meghatározná. Ezen a kereten belül kellene mozogni a külügyminisztériumnak, a szakminisztériumoknak, az oktatásnak, a kutatásnak, a civil szervezeteknek, a vállalkozóknak. Ha ebbe a keretbe beletesszük az elképzeléseinket, mit szeretnénk Afrikában fejleszteni, egyetemet, vasutat építeni vagy egészen mást, az előbbre vinné a dolgokat. A tudatosságnak, az egymásra találásnak folyamata van, nem lehet mindent egy csapásra megoldani. Rengeteg Afrika ismeret van Magyarországon, például a Gödöllői Egyetem 35 évig képzett Afrika-szakértőket. Meg kell őket keresni! Meg kell nézni az ebben a témában készült kandidátusi értekezéseket, és meg kell keresni a szerzőiket. A szellemi exporttal kell először indulni, azt tudja követni az anyagi jellegű export. Nemcsak a civil szervezetek ténykedése generálja a minőségi fejlődést az üzleti kapcsolatainkban, hanem a befizetendő 125 millió euró, hogy Afrika iránt egyre nagyobb lesz az érdeklődés. Nem elégséges, hogy csak hat diplomatánk, követségünk van Afrikában, ez kevesebb, mint az ott focizó magyar labdarúgók száma. És a tizenvalahány tiszteletbeli konzulunk sem igazán ütőképes sereg az afrikai gazdaság meghódítására. Afrika egy olyan piac, ahol verseny van, ezt tudomásul kell vennünk! Tévedés, hogy Afrikában mindent el lehet adni. Afrika rendkívül sokszínű, 53 ország létezik, minimum 8–10 földrajzi, geopolitikai régió, legalább három volt gyarmattartó, nincs lehetőség általánosításra az üzleti magatartást illetően. A magyar külügyminisztérium több feladatot adjon a tiszteletbeli konzuloknak, hogy a területen önállóbban képviseljék az országot, ugyanis nagyon meg van kötve a kezük. A vízum nagyon nagy probléma, sok oktatásra vágyódó afrikai diák nem tud eljönni Magyarországra, nehezen kapnak beutazási lehetőséget. Hívja meg a külügyminisztérium az itt végzett afrikai diákokat egy összejevetelre, hiszen ők potenciális segítőink, együttműködő partnereink. Létre kellene hozni egy afrikai adatbázist, ami a nyugati cégeknek már régóta a rendelkezésére áll. Sok-sok konferenciát tartottak már Afrikáról, de kevés konkrét lépés történt. Afrikának most konjunktúrája van, eddig nagyon kevés eredményt értünk el, most ért meg a helyzet a konkrét cselekvésre, cselekedjünk!

Egységes volt a vélemény: **Menjünk Afrikába!**
(Szabados)

THE SOUTH AFRICAN HERITAGE DAY 2009

“Celebrating South Africa Heritage Day in partnership with ELTE University”

Venue: Eötvös Loránd University (ELTE) “Gólyavár Hall A”

Date: Thursday, 24 September 2009

Time: from 14h30 to 17h00

Programme:

14h30	Arrival of guests and exhibition walk about
15h00–15h05	Opening remarks by Dr. Habil. Gábor Búr, PhD Senior Lecturer, Moderator of the Programme
15h05–15h15	Welcome speeches by Dr. Ferenc Hudecz , Rector of ELTE University and Dr. Habil. Tamás Dezső, PhD Dean of the Faculty of Humanities
15h15–15h20	Dr. Habil. Gábor Búr, PhD to introduce Ambassador Her Excellency Takalani Esther Netshitenzhe
15h20–15h55	Lecture by the Ambassador: South African History: Post 1994 “15 Years of Democratic South Africa: Evolution, successes, challenges and perspectives”
15h55	Donation of books and DVDs to the Masters of Arts in African Studies Library
16h00	Reception to follow

Notes:

1. A small exhibition of **South African artefacts** will take place at the same venue.
2. **Abdul Aziz’s Band** will perform African rhythms at the function.

(A szerkesztő megjegyzése: a Dél-Afrikai Köztársaság magyarországi nagykövetségének vezetője, **Takalani Esther Netshitenzhe** asszony nagy figyelemmel kísért, sokfelé tekintő előadást tartott országa múltjáról, jelenéről, törekvéseiről, majd átadta a követség könyvajándékát az ELTE jelenlevő képviselőinek, a képkiállítással is kiegészített gazdag programot dél-afrikai receptek alapján készített ételekben bővelkedő fogadás zárta.)

ELŐZETES

Következő számainkban adunk összefoglalót és tesszük közzé az események pontosan adatolt krónikáját a következő témákat, rendezvényeket illetően:

= az **Afrikai-Magyar Egyesület** sokrétű tevékenysége – többek között: Szerencs Summit 2008 és 2009, Torday-Expedíció, Afrimázs filmklub vetítései (kérjük ehhez az Egyesület vezetősége, illetve Szilasi Ildikó koordinátor hatátságos segítségét)

= A Magyar Írószövetség székházában megrendezett **Afrika hangjai** előadássorozatról (kérjük ehhez a programot szervező Kármán Marianna hatátságos segítségét)

= **Fotók** Fazekas Ferencről, a Dél-Afrikai Magyar Klub koordinátorától:

o Takalani Netshitenzhe asszony, a Dél-Afrikai Köztársaság új nagykövete megkoszorúzta az Anzac Ceremónia–Solymár Katonai Temetőben a második világháború során hősi halált halt dél-afrikai katonák sírját,

o Takalani Netshitenzhe asszony, a Dél-Afrikai Köztársaság új nagykövete előadását tartja országának nemzeti ünnepén.

= **Magyar László Emlékkülés** az MTA Könyvtára rendezésében

= A **Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány (DemNet Hungary) konferenciája** 2008. november 19-én (A Visegrádi Négyek Etiópiában, illetve: Szegénységcsökkentés Afrikában – a Millenniumi Fejlesztési Célok elérésének féldíós programja)

= az Afrikáért Alapítvány rendezvénye: **Segélykoncert az AIDS Világnapja alkalmából** (2008. november 30.)

Minden más esemény krónikáját is szívesen rögzítjük, ha írott beszámolókat kapunk!

AFRIKA KLUB A RÁDAY UTCÁBAN

Helyszín: Ráday Könyvesház (Ráday utca 27.)

Időpont: 2009. 10. 09. (péntek) 15.00–17.30

15.00 – 17.30

Afrika Tanulmányok délután

Az Afrika Tanulmányok magazin 2009. évi második számának bemutatása

Meghívott előadó: **Dr. Búr Gábor** (az Afrika Tanulmányok magazin főszerkesztője)

15.30 – 16.15

Dr. Tarrósy István (Afrika Tanulmányok magazin) és **Dr. Csatádi Katalin** (Rügyek és Gyökerek Egyesület) beszélgetése

16.15

Afrikai témájú rendezvények

Dr. Tarrósy István képes prezentációja a nyugat-kenyai kutatóútjáról és az eldoreti szlovák–magyar egészségügyi misszióról

Afrikai témájú rendezvények, események, beszámolók

Radó Orsolya kenyai képei

Kelet-afrikai teakóstolás

(A szerkesztő megjegyzése: a rendezvény, amelynek a közönsége talán egy kissé szűkebb körű volt, mint ahogy megszoktuk, de annál élénkebb vitákkal is telített párbeszéd alakult ki: nagy figyelmet váltott ki Tarrósy István beszámolója, és lélek figyelem kísérte Csatádi Katalin előadását, amely a bonomo majmok viselkedésére irányuló terepmunkáját tárta fel, gazdag sínes felvételanyag kíséretében)

<p>ÉRTESÍTÉSEK PROGRAMOKRÓL, RENDEZVÉNYEKRŐL, BEMUTATKOZÁSOK</p>

BEMUTATKOZÁS

Arowolo Bernadett vagyok. 1981.08.18.án születtem Budapesten. Egészen fiatalon elkezdtem rajzolni, ami számomra mindig a legfőbb kifejezési eszközöt jelentette. 1995-ben végeztem a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban Budapesten játék-animáció szakon. 2004-ben diplomáztam a Szegedi Tudományegyetem JGYTF karán rajz-művelődésszervező szakon. Jelenleg posztgraduális képzésen veszek részt a Magyar Képzőművészeti Egyetemen. A főiskolai évek alatt egyre inkább az egzotikus kultúrák, közöttük Afrika felé orientálódtam. Ennél fogva erősen vágytam rá, hogy valós élményeket, tapasztalatokat szerezzek Afrikáról. Lehetőségem nyílt, hogy sokat utazzak, és közelebbről is megismerhessek afrikai közösségeket. Érdeklődésem középpontjában az afrikai ember áll, így munkáimon is igyekeztem etnikai jellegzetességeiket, néprajzi, antropológiai vonatkozásait megjeleníteni, amelybe mindig vegyítetek egy kis mitológiai vonást is. Grafikus alkat vagyok ezért leginkább pasztellkrétával, színes ceruzával dolgozom. Célom, hogy

Afrika világát megismertessem a képzőművészet eszközeinek a segítségével az erre fogékony emberekkel.

2008 júniusától az *Afrika tanulmányok* folyóiratnak illusztrálok.

A munkáim megtekinthetők a www.magicpictures.hu weboldalon.

Elérhetőségem: magicallart@yahoo.co.uk

Telefon: 0036-30/548–6026

Arowolo Bernadett

MEGHÍVÓ AZ AFRIKAI IRODALOM NOBEL-DÍJASAI

2009. október 28-án, szerdán este 6 órakor

Kármán Marianna doktori hallgató bemutatja Afrika két Nobel-díjas írójának magyarul megjelent műveit a Magyar Írószövetség klubhelyiségében.

– **Wole Soyinka** az egyetlen fekete afrikai Nobel-díjas író. Munkássága az egész kontinens számára példamutató és követendő út a fiatal írók számára. Szinte alig van olyan afrikai irodalommal foglalkozó könyv vagy tanulmány, amely ne említené meg nevét, ne emelné ki fontos szerepét Afrika irodalmának formálásában. Wole Soyinka verseit elsősorban Gergely Ágnes fordításában olvashatjuk a *Nagyvilág* oldalain, illetve a költőnő műfordításkötetében. Két regénye, az **Aké**, **A gyermekkor évei** és **A fékevesztettség évada** jelent meg magyarul, illetve drámáinak válogatása **Drámák** címmel.

– **Najib Mahfuz** az arab irodalom kiemelkedő alakja, az arab és egyben az egyiptomi regényirodalom megteremtője és meghatározó alakja. (Bár vitatható, hogy Egyiptom irodalmát mennyiben érdemes az afrikai irodalmakhoz

csatolni, ez esetben a szervező elvei között elsősorban a földrajzi szempontok játszanak szerepet.)

Hazánkban az említett írók életművének mindössze töredéke jelent meg. A Nagyvilág számos közlése mellett Najib Mahfuznak mindössze egyetlen önálló kötete jelent meg: **Útvesztő** címmel (regény).

Az előadás alkalmával megismerhetik Egyiptom és Nigéria irodalmát, a két író életművét és magyarul megjelent munkáikhoz kapnak háttér-információt; az előadás után pedig nem maradhat el a harapnivaló és a meleg afrikai tea. Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Az előadás kiemelt támogatói az **NKA**, az **Afrikai-Magyar Egyesület** és az **Okuta Teák**.

Szervező: Kármán Marianna (06-20/324–0009, karmanm@freemail.hu)

Információ: afrikahangjai.blogspot.com

Helyszín: Magyar Írószövetség – 1062 Budapest, Bajza u. 18., I. em.

M E G H Í V Ó

A MENSZT ÜNNEPI ÜLÉSE

A Magyar ENSZ Társaság az ENSZ Napja alkalmából ünnepi ülést tart.

Program:

AZ ENSZ, OBAMA ÉS A MULTILATERALIZMUS JÖVŐJE

Előadó: **Simai Mihály** **akadémikus**, a Magyar ENSZ Társaság elnöke, a WFUNA tiszteletbeli elnöke

AZ ENSZ TÁRSASÁGOK VILÁGSZÖVETSÉGÉNEK (WFUNA) 39. KÖZGYŰLÉSE

Előadó: **Dr. Gömbös Ervin**, a Magyar ENSZ Társaság főtítkára, a WFUNA alelnöke

Az ülés helye:

Magyar ENSZ Társaság székháza (Budapest, VI., Andrássy út 124. I. emelet.)

Az ülés időpontja:

2009. október 27. (kedd) délután 4 óra

Az ülésre tisztelettel meghívjuk, megjelenésére feltétlenül számítunk.

A Magyar ENSZ Társaság elnöksége.

DISSZERTÁCIÓK, SZAKDOLGOZATOK, ÉVFOLYAMDOLGOZATOK

Kérjük olvasóinkat, hogy az afrikai témák iránt érdeklődő szakemberek, illetve az egész hazai afrikanisztika jobb tájékoztatása érdekében küldjük el értesítésüket, beszámolójukat további más disszertációk, szakdolgozatok, záró-dolgozatok elkészüléséről, benyújtásáról és megvédéséről. (A szerk.)

TANULMÁNYOK, ÍRÁSOK, JEGYZETEK

Ezt a tanulmányt a szerzők hozzájárulásával tesszük közzé most minden a hazai Afrika iránti érdeklődés dolgára érzékeny olvasónk okulására a MADAT Hírlevélben.

**AFRIKA-KÉP A MAGYAR TÖRTÉNELEM
ÉS A FÖLDRAJZ TANKÖNYVEKBEN⁽¹⁾**

F. Dárdai Ágnes – Mészárosné Császár Zsuzsanna

A marokkói Rabatban soros konferenciáját tartó International Society for History Didactic⁽¹⁾ 2004. évi témáját az alábbiakban határozta meg: „Találkozás másokkal. Történelemtanítás az interkulturális párbeszéd keretei között.” Kézenfekvő volt tehát kijelölnünk az Afrika-kép vizsgálatát, nemcsak az afrikai színhelyű konferencia miatt, hanem azért is, mert a magyar közoktatási dokumentumokban is hangsúlyosan szerepelnek azok az oktatási és nevelési célkitűzések, amely az interkulturalitás jegyében más népek, kultúrák, vallások megismerését szorgalmazzák.

„A tanulók ismerjék meg az egyetemes emberi kultúra legjellemzőbb, legnagyobb hatású eredményeit. Legyenek nyitottak, megértők a különböző szokások, életmódok, kultúrák, vallások, a másság iránt, becsüljék meg ezeket⁽²⁾ – olvasható a Nemzeti Alaptanterv preambulumban. Joggal merül fel tehát a kérdés: távoli kontinensek, kultúrák, népek földrajza és történelme

hogyan jelenik meg a magyar tankönyvekben? Milyen képet sugároznak a tankönyvek e hatalmas kontinens lakosságáról, történelméről, kultúrájáról?

A konferencia kiírásának megfelelően kezdetben csupán történelem tankönyvek vizsgálatát terveztük. Hamar kiderült azonban, hogy a történelem tankönyvekben előforduló minimális tananyag miatt be kell vonnunk más tantárgyak tankönyveit is ahhoz, hogy releváns következtetéseket tudjunk megfogalmazni. Így kerültek be az elemzés körébe a földrajztankönyvek is.

A vizsgálatba három földrajzkönyvet (7., 9. és 10. osztály), valamint négy általános iskolai (5., 6., 7., 8. osztály) tankönyvet, és a hozzájuk tartozó olvasókönyveket, valamint négy középiskolai (9., 10., 11., 12. osztály) történelem tankönyvet, összesen tehát 15 tankönyvet⁽³⁾ vontunk be. Igyekeztünk olyan tankönyveket választani, amelyeket a tanulók legszélesebb körei használnak, így következtetéseinkben megnyugtató módon mutathatjuk be azt, hogy a magyar közoktatásból kikerülő fiatalok földrajz és történelem tanulmányaik során milyen ismereteket szerezhetnek Afrikáról.⁽⁴⁾

A vizsgálat során éltünk a kvalitatív és a kvantitatív tartalomelemzés módszereivel. Az előbbi módszernél terjedelemelemzést alkalmaztunk, amikor is megnéztük, hogy Afrika témáinak mekkora a terjedelme az összes tankönyvi terjedelemhez képest, külön fejezetben szerepelnek-e, vagy esetleg elszórtan, több helyen is. Frekvenciaelemzést alkalmaztunk a tematikus súlypontok meghatározásakor. A tematikus súlypontok elemzéséhez kiindulópontként egy nemzetközi összehasonlító elemzés⁽⁵⁾ tematikus felsorolását vettük alapul, azzal a szándékkal, hogy adataink majd nemzetközi összefüggésben is összehasonlíthatóak lesznek. Végül megvizsgáltuk a szövegfajtaikat, mégpedig aszerint, hogy az Afrikáról szóló ismeretek, információk szövegben, képen, ábrán vagy térképen jelennek-e meg.

A kvalitatív elemzés során mindenekelőtt számba vettük a tankönyvek tantervi háttérét, a tartalmak szaktudományi relevanciáját, illetve az esetlegesen előforduló előítéleteket, sztereotípiákat.⁽⁶⁾

A földrajztankönyvek Afrika-képe

Az elemzett földrajztankönyvek – a kerettanterv követelményeinek megfelelően – egymásra épülnek, a lineokoncentrikus tanterv sajátosságait szem előtt tartva. A tankönyveket az 1999-ben bevezetett kerettantervhez készítették. A földrajzot tanuló diákok többsége Magyarországon ebből a három tankönyvből tanul.

A földrajz tantárgy a ma emberét, társadalmát és környezetét állítja a középpontba, tananyagát oknyomozó és problémákra koncentráló módon dolgozza fel. Tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, egyik célja, hogy ráébressze a tanulókat a földrajzi ismeretek fontos szerepé-

re napjaink környezeti jelenségeinek, folyamatainak megértésében, kifejleszse bennük az aktív részvétel készségét közösségük, lakóhelyük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában.

A három tankönyv közül a tantervi követelményeknek megfelelően az általános iskolai tankönyv foglalkozik a legrészletesebben az Afrika témával, külön fejezetben, 25 oldalon keresztül tárgyalja Afrika természet- és társadalomföldrajzát, ez a tankönyv összes oldalszámának 12,7 százaléka. Összevetve a többi témakörrel (kontinenssel) ez az arány nagyjából tükrözi a kontinens világgazdasági szerepét, természetföldrajzi egyediségét.

A gimnáziumok 9. évfolyama számára készült „Általános természetföldrajz” tankönyv jellegénél fogva döntően a Föld egészére vonatkozó általános természeti ismereteket tartalmazza. A kontinensek – így Afrika is – csak abban az esetben kerülnek szóba, ha valamelyik földfelszíni folyamatra, természeti jelenségre afrikai tájak adhatnak példát.

A gimnáziumok 10. évfolyama számára készített „Általános társadalomföldrajz” tankönyv a világgazdaság kérdéseinek tárgyalása mellett a gazdasági élet átalakulásának és napjaink globális problémáinak elemzésére is vállalkozik. „A nemzetgazdaságok világgazdasági szerepkörének változása” című fejezetben kapott teret Egyiptom átalakuló gazdasági életének bemutatása közel három oldalon. A tankönyv többi fejezetében elszótan jelenik meg Afrika egy-egy régiójának vagy egészének jellemzése, nagyrészt a szegénység kontinenseként, a legelmaradottabb gazdálkodási formák színtereként. Különös figyelmet érdemel a tankönyv térképgazdagsága: 35 világtérképen Afrikáról is számos információt szerezhetnek a diákok.

A szövegfüjták szerinti elemzés

Az elemzés alapjául a gyakoriságelemzést választottuk. A 7. osztályos tankönyv Afrika-fejezete a tankönyv elején helyezkedik el, öt leckére bontva. Elsőként Afrika helyzetét mutatja meg a többi kontinenshez képest. A fejezet az első oldalon több feladattal indul az érdeklődés felkeltése céljából. Az ábrák jó helyen találhatóak, közvetlenül a magyarázó szöveg mellett. Az első kép a Szahara homokbuckáit mutatja be, majd a Kibo csúcs, illetve az Atlasz kopár sziklái csak fokozzák azt az érzést, hogy egész Afrika kopár és kietlen. Nincsenek növények, csak nagy sivatagok és sivár sziklák. Itt érdemes lett volna egy képet elhelyezni, például a Kongó-medencéről, ezzel is megmutatva a kontinens sokszínűségét és változatos tájait.

Az „Afrika megismerése” fejezetben sok felfedező neve szerepel, nagy részük magyar vonatkozású. Talán itt szerencsésebb lenne a felfedezők arcképe helyett a felfedezések útvonalát ábrázolni vagy az általuk készített ér-

dekes rajzokat közölni, jelezve ezzel, hogy Afrika megismerése nem kis feladat elé állította elődeinket.

A következő téma Afrika éghajlatát mutatja be, majd következik a vizek és az élővilág tárgyalása, színes képekkel illusztrálva. A negyedik és ötödik lecke mutatja be a kontinens társadalomföldrajzát, Afrika lakosságát, országait. A kontinensen élő két emberfajta megnevezése (vagyis arabok és negridek) után csak a bantu népeket emeli ki, kevés hangsúlyt fektetve a népek és nyelvek sokszínűségére. Megemlíti a legfontosabb problémákat, mint az AIDS, gyermekhalandóság, a segélyek, az éhezés.

Afrika országait egy rövid bevezető történelmi áttekintés után kezdi el tárgyalni. A tantárgyi koncentráció jeleként a szerző azt tudakolja, hogy a tanulók a történelemórán tanultak alapján milyen előismeretekkel rendelkeznek. Az éhségövezet országait térképen és szövegesen is tárgyalja a tankönyv, sőt még egy képpel is illusztrálja azt (egy éhező gyermek fotója).

A kontinens legfejlettebb államának számító Dél-Afrikai Köztársaság jellemzésére is sor kerül. A könyv komplex elemzés során arányosan tárgyalja a gazdasági szektorokat. Kiemeli az aranybányászatot, a gyémántbányákat és a feldolgozó ipart és nagy hangsúlyt kap a turizmus. Torzítja azonban a térségről szerzett információkat egy egyiptomi arab férfit mutató kép, hiszen a kérdések, feladatok a két fő lakosságcsoportra, illetve az elmaradottságra, a megosztottságra, az éhségövezetre és a Dél-Afrikai Köztársaságra vonatkoznak.

Az ötödik lecke Afrika gazdaságáról szól. A szöveges elemeket képek tagolják a kontinens jellegzetes növényeiről, illetve a gazdálkodásról. Elég kezdetleges ábra illusztrálja az egyik fő termény, a manióka, illetve a másik oldalon a kávé útját. Ezek az ábrák csak a helyet foglalják, hiszen sematikuságuk miatt nem használhatók. Nincs koherencia a kezdetleges faekével szántó parasztot ábrázoló kép és a mellette levő szöveg között (hiszen a szöveg az ültetvényes gazdálkodást taglalja). Az ásványkincseket felsoroló ábrán hasznos adatok találhatóak arról, hogy a világtermelésből mekkora részt nyer egy-egy afrikai ország, ezzel hangsúlyozva az itt található nyersanyagok, növények fontosságát a világtermelésben. A közlekedésben a ritka vasúthálózaton kívül a gyorsan növekvő légi forgalmat, illetve a Szezi-csatorna fontosságát mutatja be a tankönyv. Sajnálatosan mind szövegben, mind ábrában vagy képből jelentéktelennek tűnnek a kikötők, illetve azok jelentősége a kereskedelemben. Az utolsó részben egy másik intenzíven fejlődő afrikai országot elemez a tankönyv, Egyiptomot. A kiegészítőnek szánt tananyagot egyetlen kép illusztrálja, egy hadihajóról készült a felvétel, amint az átkel a Szezi-csatornán. Szerencsésebb lett volna esetleg Kairóról vagy Alexandriáról egy képet betenni vagy a Szezi-csatorna kereskedelmi jelentőségét hangsúlyozni.

Összességében igen változatos, bőséges tényanyaggal alátámasztott Afrika-kép tárul a 8–14 éves korosztály elé, mind természet-, mind társadalomföldrajzi szempontból. A szöveg, az ábrák és a képek, térképek aránya megfelelő, a tanulók életkori sajátosságaihoz igazodik. A sokszínű természeti adottságokkal rendelkező kontinensről a szöveges elemzések és az ábrák alapján szerez benyomást és ismeretet a tanuló.

A két gimnáziumi tankönyvben az Afrikával kapcsolatos ismereteket nem összefüggő fejezetben, hanem elszórtan találjuk. A természetföldrajzi tankönyv hat képpel szemlélteti a tipikus tájakat, például a sivatagot vagy a Nílus-deltát. Az ábrákat, térképeket elemezve szöveges kiegészítés nélkül is egyértelműen látszik, hogy Afrika országainak többsége a társadalmi-gazdasági fejlettség (csecsemőhalandóság, várható élettartam, városi népesség aránya stb.) szempontjából a legrosszabb pozíciókat foglalja el. A tankönyv 204. oldalán levő összefüggő leírás Afrika egyik tájáról, a Száhel-övezetről szól, amelyet a túllegeltetésről készített kép illusztrál.

Az „Általános társadalomföldrajz” tankönyvben „A nemzetgazdaságok világgazdasági szerepkörének változása” című fejezetben kapott teret Afrika. Egyiptom bemutatása részletes, a csaknem három oldalon jellemzett országot főleg szöveg formában ismerhetik meg a tanulók. A tananyaghoz tartozó ábra, amely a Szuezi-csatornát mutatja, nincs azonban összefüggésben az oldalon levő szöveggel, sem a kiegészítő anyaggal, és hiányzik az ábraelemzéséhez szükséges jelmagyarázat is. A tankönyv többi fejezetében elszórtan jelenik meg Afrika egészének vagy egyes térségeinek jellemzése. „A világgazdaság a 21. század küszöbén” fejezetben szövegesen négy alkalommal fordul elő Afrika, illetve a kontinens valamelyik országa. A szöveges ismeretekben a világ legfejletlenebb ország-csoportjai közé sorolható afrikai államok helyzetét (például Etiópia) adatokkal illusztrálja. Ugyanakkor 16 világtérképen és egy táblázatban Afrikának és országainak jelenlegi világgazdasági pozíciója leolvasható.

„A gazdasági élet szerkezete és területi átalakulása” című fejezetben is a világtérképek, ábrák dominálnak. A szöveges leírásban a talajpusztulás és a sivatagosodás, illetve a vízhiányos területek felsorolásához példaként afrikai területek szolgálnak. A legelmaradottabb gazdálkodási formák színtereként is Afrika neve kerül legtöbbször elő, sajnálatos, hogy képi illusztrációval nem éltek a szerzők. A szétszórtan előforduló szövegben a fejlődő országok – így az afrikai országok is – vízerőműveiről és energiatermeléséről is szó esik, de itt is illusztráció nélkül.

Végül napjaink globális problémái témakörben történnek utalások Afrikára, például hogy az alacsony élelmezési színvonalú államok csaknem kétharmada az afrikai kontinensen található. A fejezet második felében elhelyezett folyóirat- és újságcikkek, valamint a mellékelt világtérképek alapján is érzékelhető Afrika, de különösen Fekete-Afrika leszakadása. A tankönyv

egészére elmondható, hogy az döntően a térképek, az ábrák, táblázatok elemzésével biztosítja az Afrika-kép bővülését.

Tematikus súlypontok elemzése

Az általános iskolai tankönyvben a tantárgy jellege és célkitűzése miatt a természeti környezet, a gazdaság jellemzői, a globális problémák és az élet-körülmények nehézségei, a szegénység kerülnek a tananyag középpontjába. A leggyakrabban említett gazdasági formák a mezőgazdaság, különösen a növénytermelés (41 alkalommal említ növényfajtákat a szerző), a bányászat stb. Vagyis a primer szektornak és a kitermelőiparnak van prioritása a kontinens gazdaságában. Ez választ is ad elmaradottságának okaira. A történelmi múlt és a politikai vallási élet jellemzői csak a társadalmi-gazdasági folyamatok megértéséhez szolgálnak. Nagy hangsúlyt kap a természeti környezetnek a bemutatása, ezzel viszonylag korrekt természeti Afrika-kép birtokába kerülhetnek a tanulók. A társadalmi-gazdasági környezetnek a jellemzése nem részletes, döntően a hátrányok, az elmaradottság hangsúlyozódik. A tankönyv írója a legnagyobb figyelmet a globális problémákra irányítja. Összesen 24-szer fordul elő olyan szó, amely az éhezéssel, a szegénységgel kapcsolatos.

Az „Általános természetföldrajz” tankönyvben levő tananyag tovább árnyalja a természeti Afrikáról alkotott képet. A tantervi követelményekhez igazodva kevésbé foglalkozik a gazdasági folyamatokkal, viszont vizsgálja az ember szerepét a társadalmi-gazdasági folyamatokban. Így kerül bemutatásra az emberiség nyelvi és vallási megoszlása, rajzolható fel Afrika nyelvi képe. A kontinens népességének struktúrája és településeinek típusai a világ többi térségével való összehasonlításban elemezhetők.

Az „Általános társadalomföldrajz” tankönyvben a tantervi célkitűzéseknek megfelelően a társadalmi-gazdasági tér jellemzői, a gazdasági élet változásai és a globális problémák kapnak kitüntetett figyelmet. Ezekben a fejezetekben fordul elő nagyobb gyakorisággal a kontinens gazdasági életére tipikusan jellemző formák bemutatása, egy-egy természetű növény vagy gazdasági forma jellemzése. Általában a gazdasági jellemzők közül azokat részletezi, amelyek az elszegényedésre, a korszerűtlen technikára és technológiára utalnak.

A földrajzkönyvek elemzésének összegzése

A témával kapcsolatos előítéleteket, prekoncepciókat – mint a rabzolganégek hazája, elmaradottság, szegénység, az AIDS és a vírusos betegségek kontinense stb. – részben megszünteti, de tudatosan nem törekszik a változó

Afrika és az eltérő fejlettségű régiók bemutatására. Az általános iskolai tanulóknak egy változatos természeti adottságú, egzotikus élővilágú, elmaradottsággal, szegénységgel és problémákkal küzdő Afrika-kép születik meg. Ez az Afrika-kép kissé egyoldalúan módosul a középiskolás évek alatt. Elsősorban az egyedi természeti sajátosságok jellemzőinek részletesebb bemutatása árnyalja a természeti adottságokról alkotott képet. A gimnáziumi tankönyvek által megjelenített Afrika-kép a környezeti és társadalmi-gazdasági problémákra fókuszálva kissé torzul.

Összességében úgy véljük a három tankönyv által közvetített Afrika-kép elég egyoldalú. Nem teremti meg egyik tankönyv sem azt az ismeretháttérrel, amelynek birtokában az értékrendbeli, világnézetbeli, vallási és kulturális különbségek érthetővé válhatnak és a tanulók kíváncsian kutathatnák az Afrikáról szóló könyvek között.

A történelem tankönyvek Afrika-képe

A történelem tanítása Magyarországon – igazodva az iskolaszervezeti sajátosságokhoz – két ciklusban történik: az általános iskola felső tagozatán (5–8. osztály) és a középiskolában (9–12. osztály). E szisztéma szerint a történelmi tananyag tárgyalására kétszer kerül sor, mégpedig úgy, hogy alsóbb szinten az általános iskolai munka inkább a múltat élményszerűen megjelenítő történetek tanításán, viszonylag kevés tényanyag elsajátításán és egyszerűbb összefüggések megértésén alapul, míg gimnáziumban és szakközépiskolában az általános iskolában tanult ismeretek elmélyítésére kerül sor és nagyobb hangsúlyt kap a történelmi megismerést szolgáló készségek és képességek fejlesztése is.

A tantervek kb. fele-fele arányban írják elő a nemzeti és az egyetemes történelmi témák tanítását. A tankönyvekben megjelenő egyetemes történelmi témák zöme az európai történelemhez kötődik. Az Európán kívüli kontinensek történelme sem a tantervekben, sem pedig a tankönyvekben nem szerepel külön, önálló fejezetként. Az Európán kívüli kontinensek, régiók, országok és népek csak annyiban kerülnek szóba, amennyiben az európai és (nemzeti) történelemhez szorosan kapcsolódnak. Egy-egy kontinensről kompakt, összefoglaló ismereteket a tanulók inkább földrajz órákon kapnak. Történelem órákon a kontinensek pusztán a történelmi események színtereiként szerepelnek, önálló történetükkel, sajátos fejlődésükkel a tanulók nem ismerkedhetnek meg részletesen.

Mind a történelem tantervek (NAT, kerettanterv), mind pedig a tankönyvek minimális tényanyagot tartalmaznak Afrika történetéről. Bár a Nemzeti Alaptanterv egyik hangsúlyos tartalmi és fejlesztési követelménye a multikulturális szemlélet jegyében a más népek, kultúrák, szokások megismerteté-

se a tanulókkal, Afrika sem kontinensként, sem pedig államok együttese ként nem szerepel a követelményekben.

A szövegfajták szerinti elemzés⁽⁷⁾

Ha megvizsgáljuk az Afrika-témának az egyes szövegfajtákban megjelenő oldal- és darabszámát, megállapítható, hogy alapvetően a tankönyvi szövegek dominálnak. Az ábrák, képek és térképek száma átlagosan 2–3. Ez alól két kivétel található: az általános iskolai 5., 7. és a középiskolai 9., 11. osztályos tankönyvek, itt ugyanis a nem szöveges illusztrációk száma 10 és 27 között mozog. E ténynek igen kézenfekvő a magyarázata, hiszen az 5. és 9. évfolyamon az ókori Kelet, azon belül is az ókori Egyiptom történetével, valamint a pun háborúkkal részletesen foglalkoznak mind az általános, mind a középiskolai tankönyvek. Ugyanez mondható el a 7. és a 9. osztályos tankönyvekről, amelyekben a földrajzi felfedezések és gyarmatosítás témakörön belül viszonylag sok kép, ábra, illetve térkép támasztja alá a történelmi tények tárgyalását. A többi (a középkorral, illetve a 20. századdal foglalkozó) témánál elenyésző azon információforrások száma, amelyekben Afrika szerepelne.

Tematikus súlypontok elemzése

Ha az egyes szövegfajtákat tartalmuk szerint vizsgáljuk, megállapítható, hogy az 5. osztályos tankönyvben mind a szövegek, mind a grafikus és kartografikus illusztrációk az ókori Egyiptomhoz kapcsolódnak. Az 5. osztályos olvasókönyvben viszonylag sok szemelvény foglalkozik Egyiptommal: a hieroglifák rejtélyével, Tutanhamon fáraó sírjának feltárásával, a korabeli emberek életével. A képeken főleg a piramisokat, az egyiptomi művészet remekeit (szobrokat, hieroglif feliratokat), az öntözéses gazdálkodás egyiptomi formáját láthatjuk. A fenti megállapítások igazak a gimnáziumi 9. osztály tankönyvére is: a szövegek elsősorban Egyiptommal foglalkoznak. A másik nagy téma a pun háborúk, ahol Róma és Karthágó viszonyát taglalja a szerző, valamint a pun állam társadalmi és politikai felépítését, a karthágói hadsereget.

A 6. osztályos tankönyvben sem szöveg, sem kép, de térkép sem utal Afrika történetére. Egyedül a tankönyvhöz kapcsolódó olvasókönyvben található egy szemelvény, amely a Jóreménység-fok eléréséről szól, ám kép és térkép nélkül. Egy rövid szemelvény „Mit örököltünk az araboktól” címmel sorra veszi az arab kultúra azon elemeit, amelyek nélkül „elképzелhetetlen mai életünk”. A tanulók megtudhatják ebből, hogy az arabok közvetítésével

jutottak az ókori tudomány eredményei Európába, hogy tudományos eredményeikkel a matematika, az orvostudomány, a kémia és a csillagászat területén kiemelkedőt alkottak. Világhírűek voltak iskoláik, könyvtáraik, de a művészetek (az építészet, az iparművészet) területén is híresek voltak, valamint „a lótenyésztésben mesterei lettek a világnak.” A 10. osztályos középiskolai tankönyvben mindössze egyetlen mondat említi meg, hogy 1487-ben *Diaz* elérte a Jóreménység-fokát. Európa politikai és gazdasági átalakulását a földrajzi felfedezések után bemutató ábrán Afrika mint rabszolgát szállító kontinens, valamint az Európából érkező értéktelen dísz tárgyak befogadója szerepel – minden szöveges kommentár nélkül. A felfedezések kapcsán részletesen szól a gimnáziumi tankönyv a prekolumbián kultúrákról és népekről, viszont az afrikai kontinens felfedezések előtti történetével kapcsolatban semmilyen információt nem kapnak a tanulók, és nincs utalás a földrajz órákon tanultakra sem. Sajnálatos módon hiányzik a felfedezések tárgyalása során a perspektívaváltás, tehát annak jelzése, hogy maga a „felfedezés” kifejezés tipikusan európai dimenzió, hogy a „felfedezett” kontinensek már az európaiak megjelenése előtt is léteztek, hogy sajátos történelmi fejlődésük során az európai kultúrától ugyan különböző, de mégiscsak létező államfejlődési, gazdasági, kulturális stb. formációkkal rendelkeztek.

A 7. osztályos tankönyv első oldalán található egy világtérkép, amelyen az összes kontinens látható, mégpedig különböző térképészeti jelekkel besatírozva, aszerint, hogy mely területeknek volt kapcsolata az úgynevezett atlanti, azaz európai típusú központon. A térképről világosan leolvasható, hogy Afrika egész területe, a Nílus-völgyét kivéve fehér, jelöletlen, tehát Afrikának nem volt kapcsolata Európa atlanti centrumával.

A tankönyv 4. leckéje viszonylag részletesen tárgyalja Afrika 18–19. századi történetét. A tanulók megtudhatják a tankönyvből, hogy a Szahara két részre oszta az afrikai kontinentet, és az északi területek az ókortól kezdve szoros kapcsolatban voltak a Földközi-tenger medencéjének európai és ázsiai országaival. A tankönyv jelzi, hogy a középkorban Észak-Afrika az Arab Birodalom része és hogy a 17–18. században Marokkó kivételével ezen országok a Török Birodalom fennhatósága alá kerültek. Megmagyarázza a tankönyv szerzője a „Fekete-Afrika” kifejezést is, hiszen utal arra, hogy a Szaharától délre eső területeken élő őslakosok után nevezzük így a kontinens ezen részét. Röviden szó van arról is, hogy a törzsi viszonyok között élő népek a történelem során csaknem teljes elzártságban éltek, földműveléssel foglalkoztak, de anyagi kultúrájuk (például a vasfeldolgozás) figyelemre méltó. Ezután a portugál, angol és holland felfedezések következményei olvashatók a tankönyvben, mindenekelőtt a telepek kialakulása. A lecke utolsó bekezdése a 18. századtól tömeges méretűvé vált rabszolga-kereskedésről szól. A szerző „gyalázatos” intézménynek nevezi a rabszolga-kereskedést, amely megtizedelte a belső-afrikai törzseket és „óriási hasznot hozott az eu-

rópai és arab rabszolga-kereskedőknek”. Végül megemlíti, hogy ennek köszönhetően virágzott fel néhány nyugat-afrikai állam is (Asanti, Dahomay, Benin). A leckéhez egy kép („Rabszolgahajó útja Közép-Amerika felé”) és egy térkép tartozik, amely a rabszolga-kereskedelem fő központjait és irányait jelzi 1562 és 1870 között. A térképről leolvasható, hogy a tárgyalt időszakban közel 10 millió rabszolgát hurcoltak el főként amerikai gyarmatokra.

A 7. osztályos történelmi olvasókönyvben egy híres Afrika-utazótól, *Magyar László*tól olvashatnak leírást a tanulók a kimbunda népről. A hiteles leírás, amely még az európaiak megjelenése előtti állapotokat tükrözi, betekintést ad a törzsfőnök-választás szertartásába. Valamint azt is bizonyítja (leírva e nép szörnyű pusztításait), hogy a gátlástalan és értelmetlen háborús pusztítás nemcsak európai vagy ázsiai sajátosság. Bár a szöveggyűjtemény e részlete, amely a kimbunda nép kannibalizmusáról szól, alkalmas lehet negatív előítéletek képződésére, de a tankönyvi szöveg nagyon direkt, egyértelmű jelzője, amellyel „gyalázatos”-nak minősíti az európaiak rabszolga-kereskedelmét, illetve a szöveggyűjtemény szerkesztőjének kommentárja, amely elítéli a kimbunda nép véres hódításait, úgy véljük, képes egyensúlyt teremteni az eltérő szemléletű szövegek között.

A 11. osztályos tankönyvben nem egy fejezetben, hanem szétszórtan jelennek meg az afrikai kontinenssel kapcsolatos információk. Az „Európa hátaíráin túl” címet viselő leckében a *Mohamed Ali* vezette egyiptomi modernizációs törekvésekről van szó. Majd hosszasan taglalja a tankönyvszerző az európai nagyhatalmak 19. századi gyarmatosítását. India, Kína, Latin-Amerika gyarmatosítása mellett képet kaphatnak a tanulók Afrika leigázásáról is. A *Cecil Rhodes*-tól, Dél-Afrika gyarmatosítójától származó forrásrészletből kíméletlen nyersséggel világlik ki az angol gyarmatosítás fő célja: új földterületek szerzése, a fölösleges lakosság letelepítése, valamint az angol áruk számára piacok biztosítása. Ez utóbbit egy korabeli karikatúra (egy angol szappan reklámfelirata előtt csodálkozó néger bennszülöttek állnak) is alátámasztja. A kontinens nyílt katonai és politikai gyarmatszervezése mellett a tankönyv két korabeli karikatúra segítségével példát hoz az alávetés egyéb formáira is. E képeken az afrikai lakosság tudatlan emberek tömegként jelenik meg, akik találkoznak az európai civilizációval. Szerencsére mind a képek melletti kérdések, mind pedig a tankönyvi szöveg, illetve a szöveges források kontroverzív szemléletű válogatása megakadályozza a negatív sztereotípiák kialakulását. A gimnáziumi tankönyvre ugyanaz mondható el, mint fentebb az általános iskolaira: a tankönyvszerző nem hagy kétséget afelől, hogyan kell értékelni a nagyhatalmaknak a világ felosztására tett lépéseit. A gyarmatosítás leírására szolgáló jelzők és kifejezések (gátlás nélküli, erőfitogtató, kíméletlen, terjeszkedési kényszer stb.) egyértelmű értéket hordoznak. A kiválogatott források mindegyike az európai hódítás

brutalitását, kíméletlenségét és – különösen a Cecil Rhodes-idézetben – cinizmusát illusztrálják. Mindezt tényszerűen támasztja alá az Afrika felosztását ábrázoló térkép is, amelyről a tanulók megállapíthatják, hogy a századfordulóra csak az olasz gyarmatosítókat visszaverő Etiópia és az amerikai négerek alapította Libéria maradt független. Végül két kép és egy rövid tankönyvi szöveg segítségével információt szerezhetnek a tanulók az 1899 és 1902 között zajlott angol–búr háborúról is.

A 8. osztályosok számára készült tankönyvben a II. világháború története kapcsán az afrikai hadszíntér említődik, az 1943-as észak-afrikai hadiesemények befejezését egy térképrészlet illusztrálja, amit jól egészít ki a történelmi olvasókönyvben szereplő szemelvény *Rommel* és *Montgomery* hadműveleiről. Afrika 20. századi történetével kapcsolatos ismeretek (gyarmati felszabadító mozgalom, a globális világ problémái, AIDS, éhezés, háborúk stb.) egyáltalán nem szerepelnek a tankönyvben.

A 12. osztályos középiskolai tankönyv hasonlóan a 8. osztályoshoz nagyon szétszórt ismereteket közöl. Összefüggő, Afrika 20. századi történetét röviden bemutató fejezet nincs a tankönyvben. Ennél is nagyobb hiány azonban, hogy szinte semmi szó nem esik a dekolonizáció folyamatáról, az afrikai országok mai problémájáról, a kontinens sokféleségéről.

A történelem tankönyvek elemzésének összegzése

A történelem tankönyvek elemzésének végére érve elmondható, hogy történelem tankönyveinkben egy sajátos Afrika-kép érhető tetten. Azt nem lehet mondani, hogy tanulóink semmilyen információhoz nem jutnak tankönyveik segítségével Afrikáról. Vannak olyan történelmi korok, amelyek jól reprezentáltak (ókori Egyiptom, földrajzi felfedezések, gyarmatosítás), viszont bizonyos (általunk fontosnak tartott) témák egyáltalán nem szerepelnek még említés szintjén sem (Afrika története a 17. századig, a 20. századi Afrika történetének főbb vonása, különös tekintettel napjainkra). Ami leginkább feltűnő, hogy a relatíve nagy és differenciált ismerethalmaz Afrikáról, amellyel a 8. éven tartó történelemtanulás során tanulóink találkozhatnak, nem áll össze egységes képpé. Egy kaleidoszkóp-szerű, színes, mindenhol egy keveset felsorakoztató tananyaggal állunk szemben, amelynek azonban nincsenek markáns építőelemei, jól megragadható fogódzói.

Az Afrika-kép vizsgálata kapcsán le kell vonnunk a tanulságot, hogy történelemtanításunk még mindig egyoldalúan Európa-centrikus, amely leginkább abban nyilvánul meg, hogy minden más nép, kultúra történetét kizárólag európai relációban és dimenzióban vizsgálja. Ahogy már fentebb is jeleztük, nem találkoztunk multiperspektívikus megközelítéssel, annak ellenére sem, hogy tanterveinkben ez a kíváncsi benne szerepel. Pedig éppen a

földrajzi felfedezések, illetve a gyarmatosítás témája adna arra különösen jó lehetőséget, hogy számba vegyük a tőlünk eltérő szemléletű, érdekű népek, népcsoportok szempontjait, hogy tanulóinkat képessé tegyük arra, hogy ugyanazt az eseményt mások „szemüvegén” keresztül is látni tudják. Nagy deficitje a magyar történelem tankönyveknek a kontinens dekolonizációs folyamatának tárgyalása, illetve napjaink égető problémái történelmi gyökereinek feltárása. Ugyancsak hiányolható annak a ténynek a kimondása, hogy mind nyelvi, mind gazdasági, kulturális, politikai szempontból igen megosztott térségről van szó.

Konklúziók

Mind a földrajz, mind a történelem tankönyvekben szereplő afrikai ismeretek, információk és tankönyvi források mennyisége – összehasonlítva más Európán kívüli kontinensekkel – végül is nem mondható kevésnek. A két tantárgy tankönyvei azonban nem építenek egymásra, a tantárgyi koncentráció lehetőségét csak ritkán használják ki. Ebből kifolyólag elvész a szinergikus hatás, a sokféle földrajzi és történelmi ismeret nem alkot egységes, koherens képet. A földrajz és történelemtankönyvekben felmért Afrika-kép töredezett, motiváló ereje gyenge, nem ösztönzi a tanulókat ennek a hallatlanul gazdag és sokféle országnak és az ott élőknek a megismerésére.

Afrika országai közül Egyiptom ókori története, valamint a gyarmatosítás téma túlreprezentált. Bár szélsőségesen negatív klisék, előítéletek nincsenek a tankönyvekben, a földrajzokban Afrika mégis egyoldalúan, a szegények kontinensként jelenik meg, a történelem tankönyvekben pedig az európai hatalmak befolyási övezeteként.

Mind a földrajz, mind a történelem tankönyvekből hiányzik egy rövid összegzés a kontinens saját történetéről. A történelem tankönyvek Afrika képe igen egyoldalú, a közölt ismeretek az európai történelemhez igazodva szelektívek. Afrika az európai nagyhatalmak számára fontos gazdasági, politikai, katonai események színtere, a kontinensnek saját története azonban nincs. Végül teljességgel hiányoznak az itt élő népek életét, szokásait, mentalitását, kulturális eredményeit és kincseit történetiségében bemutató kultúr-történeti fejezetek.

A tantervfejlesztők és tankönyvírók előtt álló jövőbeni feladat így az alábbiakban foglalható össze: e hatalmas kontinens komplex realitásainak bemutatása csak differenciált megközelítéssel lehetséges. Mennyiségi szempontból ez azt jelenti, hogy jóval több tankönyvi tér szükséges a kontinens árnyalt, sokoldalú bemutatásához, minőségi szempontból pedig az egyoldalú, kizárólagos európai megközelítés meghaladását és a kontinens saját perspektíváinak, látószögének érvényesítését tartjuk kívánatosnak.

Jegyzetek

1. A cikk rövidített, angol nyelvű változata elhangzott a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság konferenciáján 2004. szeptember 24-én, Rabatban.

2. *Nemzeti Alaptanterv* (1995) (Kiadja a Művelődési és Közoktatási Minisztérium). Korona K., Budapest.

3. Az elemzett tankönyvek listája:

Füsi L. – Mészárosné – Nagyné (2003): *Földrajz az általános iskola 7. évfolyama számára*. Budapest.

Nemerkényi A. – Sárfalvi B. (2000): *Általános természetföldrajz a gimnáziumok számára*. Budapest.

Bernek Á. – Sárfalvi B. (2001): *Általános társadalomföldrajz a gimnáziumok számára*. Budapest.

Filla István (1999): *Történelem az általános iskola 5. osztálya számára*. Korona, Budapest.

Filla István (1996): *Történelmi olvasókönyv az általános iskola 5. osztálya számára*. Korona, Budapest.

Balla Árpád (1997): *Történelem az általános iskola 6. osztálya számára*. Korona, Budapest.

Balla Árpád (1997): *Történelmi olvasókönyv általános iskola 6. osztálya számára*. Korona, Budapest.

Závodszy Géza (1997): *Történelem az általános iskola 7. osztálya számára*. Korona, Budapest.

Závodszy Géza (1997): *Történelmi olvasókönyv az általános iskola 7. osztálya számára*. Korona, Budapest.

Dürr Béla (1997): *Történelem az általános iskola 8. osztálya számára*. Korona, Budapest.

Dürr Béla (1996): *Történelmi olvasókönyv az általános iskola 8. osztálya számára*. Korona, Budapest.

Száray Miklós (2003): *Történelem I. a középiskolák számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Szabó Péter – Závodszy Géza (2001): *Történelem II. a középiskolák számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Závodszy Géza (2002): *Történelem III. a középiskolák számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Salamon Konrád (1996): *Történelem IV. a középiskolák számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

4. Hillers, Elfriede (1984): *Afrika in europäischer Sicht. Eine vergleichende Untersuchung zur Behandlung außereuropäischer Völker und Kulturen am Beispiel Afrikas in ausgewählten europäischen Erdkundelehrbüchern.* (Studien zur internationalen Schulbuchforschung. Schriftenreihe des Georg-Eckert-Instituts. Bnd 38.) Braunschweig.

5. Terjedelmi korlátok miatt nem térünk ki a tankönyvek didaktikai-metodikai elemzésére.

6. Tekintettel a magyar történelemtanítás fentebb említett koncentrikus jellegére, azaz hogy az általános iskolában megtanított történeti témák tanítása bővebb és mélyített formában a középiskolában újrameződik, ezért az azonos korokat tárgyaló tankönyveket egymás mellett tárgyaljuk: őskor, ókori Kelet, görög és római történelem: 5. és 9. osztály; középkor, újkor (18. századig): 6. és 10. osztály; 18–19. század: 7. és 11. osztály; 20. század: 8. és 12. osztály.

A dokumentum forrása:

Pécsi Tudományegyetem – Központi Könyvtár – <http://www.lib.pte.hu>

7621 Pécs, Szepesy I. u. 1–3. – Tel.: (72) 501–600/2652

© Dr. Fischerné dr. Dárdai Ágnes főigazgató (dardai@lib.pte.hu)

(eredeti megjelenési helye: Magyar történelem és földrajz tankönyvek Afrika-képe, *Iskolakultúra*, 2004, 11. szám, 69–77. old.)

SZÁJHAGYOMÁNYOK ÉS TÖRTÉNELEM

Utak az afrikai kultúra megértése felé

ANKERL Géza nagyjelentőségű antiglobalizációs tanulmánykötetében az írásformák alapján az európai mellett (latin betűs írás) további három nagy civilizációs körzetet, a képirásos kínai, a dévanágari írású hindu és az arab írású iszlám világot különbözteti meg, azt állítva, hogy ráadásul e nyelvek mindig szent könyvekhez is kötődnek. Úgy véljük, minden további nélkül hozzá illeszthetünk ehhez a felsoroláshoz egy olyan önálló afrikai civilizációs körzetet, amelyet (eltekintve most elszórt és legtöbbször csak kísérleti stádiumba került lokális írásformáktól) az írás hiánya jellemez.

Nem véletlen, hogy a történettudomány egy sajátos és 1960 után kiformálódott ága éppen afrikai kultúrákkal foglalkozó etnológusok, nyelvészek, történészek, régészek tevékenysége nyomán született meg.

A szájhagyományokban rejlő esetleges történelmi ismeretek, adatok jelentőségére egyébként fokról-fokra és éppen az Európán kívüli népek mind jobban kiszélesedő megismerése során ébredt rá a régi értelemben vett történettudomány, amelynek a szorosán vett történelmi disciplinán kívül mindig része/részese/ partnere/kísérője volt a földrajz, a régészet, a nyelvészet, az európai népekre irányuló etnográfia és az Európán kívüli népek világának feltárására törekvő etnológia, sőt, a vallás- és művelődéstörténet is.

Nem véletlen tehát, hogy különféle (néprajzi–etnológiai, irodalmi, történelmi, nyelvészeti, régészeti stb.) felkészültségű vagy legalábbis ilyen jellegű ismeretekkel rendelkező katonák, hivatalnokok, misszionáriusok tevékenysége nyomán már a 19. század folyamán formálódó új stúdiumok látókörében megjelenik, majd a 20. század első felében körvonalazódik a szájhagyományok történettudományi hasznosításának a kérdésköre.

Az afrikanistaként ismert és az ötvenes–hatvanas években Ruandában, Burundiban, illetve a két Kongóban kiterjedt terepmunkákat végző Jan Vansina belga származású amerikai professzor nevezetes könyve tudománytörténeti fejezeteiben bőséges ízelítőt ad e szakirodalmi kísérletekből, felvételekből, elméletekből vagy vitairatokból.

Az ún. Oral History Research mint történeti disciplina kialakulása felé vezető évtizedek érzékeltetéséül hadd említsük meg itt például Leo Frobenius életművét, ugyanis kitűnik belőle, hogy a német etnológust folyamatosan foglalkoztatta az afrikai népek és kultúrák múltjának a kérdése. A Bodrogi Tibor szerkesztette magyar válogatásban (*Afrikai kultúrák*) elegendő a hőseposzokkal foglalkozó terjedelmes fejezetet végiglapozni, s máris érzékeljük a Frobenius által egyébként afféle középkori lovagi történetekként számba vett szóbeli epikai szövegek/elbeszélések történelemként, mondhatnánk, történelmi krónikaként való felfogását.

Hasonló spontán, bár a konkrét kutatáshoz sokkal erőteljesebben elvezető tudománytörténeti jelenséggént foghatjuk fel hazánkfia Torday Emil nagy értékű gyűjtését, amelyet az egykori Belga-Kongó egy időben elhíresült bakuba népe körében végzett, és amelynek alapján e sajátos társadalomszervezetet kiépítő, írás nélküli nép múltja a szájhagyományokban megmaradt genealógia alapján 121 uralkodóra terjedő történelmi folyam képében tárul eléink. Hadd tegyük hozzá, hogy a rendelkezésre álló adatok szerint még 1974-ben is gyakorolta hivatalát a kuba király.

A szóbeli források jellemzéséül itt – Torday gyűjtéséből kiindulva – hadd mondjuk el, a szájhagyományokban megőrzött királyi leszármazási láncolat egyes tagjaihoz az adatközlők rövidebb-hosszabb megjegyzéseket (kiemelkedő jelentőségű eseményeket) fűznek, mint például:

„Bo Kama Bomansala a 98. busongo (kuba) király. E főnök uralkodása alatt egyszer egy délben teljes sötétség borult az országra.”

Torday megjegyzi, hogy ez az adat különösen értékes, hiszen az információban valószínűleg az 1680. március 30-án bekövetkezett napfogyatkozásra történik utalás. Jan Vansina fél évszázaddal később számos elemzésében és a kubák történelmi rekonstrukcióját megvalósító művében kiteljesíti ezt az adatot: a korszerű átírással *Mbakam Mbomancyeel*-nek nevezett uralkodó idejére vonatkozó ismereteinket. Egyrészt igazolja, hogy csak az 1680-as (és pl. nem az 1619-es) napfogyatkozásról lehet szó. Másrészt újabban feltárt

szájhagyományok útján – a király idején egyszer havazott (!) – azt is meg lehetett állapítani, hogy Mbomancyeel még 1691-ben is elfoglalta trónusát.

A történeti szájhagyományok kutatása persze ennél sokkal bonyolultabb problémákat is felvet. Az uralkodói genealógiák pontosítása érdekében újabban a különféle adatközlőktől származó felsorolások összevetésével kísérleteznek. Általában a kezdeteknél vannak eltérések, bizonytalanságok. Az új tudományág természetesen nem csak királyi leszármaztatásokkal foglalkozik. Így a nyugat-afrikai manding nép eposza, a Szungyata az államalapítás sajátos afrikai körülményeinek felderítésére ad alkalmat. Korábban egyes kutatók a nagy király létezését is kétségbe vonták. (Lásd megjelenőben lévő dolgozatomat: Biernaczky 2009.) A 13. században bekövetkezett államalapítás ténye azonban több arab írásos forrásban szerepel. Ibn Khaldun 14. századi arab auktor leszármazási táblázatában szó esik az erőskezű Mária-Gyátáról, aki 1230 és 1255 között uralkodott. E név a szájhagyomány szerint Szungyatának felel meg, különösen, hogy a Mária szó értelme: oroszlán. Újabb közvetett bizonyítékul szolgálnak e kérdésben a Mali birodalom egykori fővárosa, Niani területén végzett ásatások.

Amint említettük tehát, hosszú évtizedek után, jelentős előzmények nyomán született meg Jan Vansina nagyjelentőségű elméleti műve, a *La tradition orale/Oral Tradition*, amelynek kéziratos fordítása fölött a következő magyar cím áll: *A szájhagyomány. Tanulmány egy történelmi módszerről*. A kötet tudománytörténeti fejezeteiben tehát bőséges képet kapunk az egyáltalán nem szegényes előzményekről. A flamand–amerikai professzor a korábbi kutatás szemléleti típusait illetően hat csoportot különböztet meg, mégpedig annak az alapján, hogy ki milyen mértékben és hogyan látja a szóbeli források szerepét a történelmi felhasználás szempontjából. Egyesek természetesen kétségbe vonják azt, mások csak igen szigorú kritikával hajlandók tudomásul venni, és olyanok is vannak, akik nem tagadják alkalmazásának a lehetőségét. De többnyire mindenkinél kritérium, hogy a régészet, a nyelvészet és az írásos források összevetése a szóbeli forrásokkal mindig szükséges és elkerülhetetlen. Így például említi a jeles régészt, J. D. Fage-t, aki szerint valamely szájhagyományozott forrás jelentősége csak akkor becsülhető meg, ha ismerjük az általa jelenleg betöltött funkciókat és azokat a torzulásokat, amelyek ebből a helyzetéből származhatnak. Ennek alapján úgy véli, hogy a torzulások gyakran olyanok, amelyek megfosztják történelmi jelentőségétől e hagyományokat.

Ellenben az ugyancsak angol származású kiváló történész, Roland Oliver azon a véleményen van, hogy a jelenleg gyakorolt funkciók nincsenek olyan mértékben a szájhagyományokhoz kötve, ami megakadályozná, hogy valós történelmi információkat hordozzanak. Am ahhoz, hogy eldönthessük, mi rejlik bennük, szükséges összefüggésbe hozni a régészeti kutatásokkal és az esetleg rendelkezésre álló írásos dokumentumokkal.

Több tucat történész és etnológus, illetve kulturális vagy társadalom antropológus véleményét ismertethetnénk még itt. Idő szűke miatt azonban inkább arról kell szólnunk, miben is áll Vansina iskolateremtő alapművének jelentősége. Annál is inkább, mert e zárt logikájú, szinte matematikusi tisztasággal megalkotott mű máig alapvető forrás az írás nélküli népek történelmének a feltárásában. Hadd idézzük itt legkiválóbb tanítványa, az ugyancsak jeles elméleti tanulmányokat alkotó David Henige egy megjegyzését:

„Az ‘Oral Tradition’ – bár a szerző nem többre, mint egy bevezetésre gondolt – elemi erejű hatást váltott ki. A műre való hivatkozások nemcsak az afrikanisták lábjegyzeteiben jelentek meg, hanem az orális történészek, mi több, az antropológusok és a folkloristák hivatkozásaiban is. A középkoros történeti és antropológiai felkészültséggel rendelkező Vansina e kötetének megírásakor azt a benne kialakult egészséges megbecsülést kamatoztatta, amely számára a terepmunka sajátos kihívásának egyértelműségéből, illetve annak nagyra értékeléséből fakadt. Annak ellenére, hogy e könyv úttörő jellegű munka, és megjelenését követően igen sok más mű látott a témakörben napvilágot – beleértve a szerző továbbgondolásait is –, az ‘Oral Tradition’ megmaradt az egyedüli eszköznek azon történészek számára, akik szóbeli forrásokat használnak kutatásaik kibontása és indoklása céljából.”

Vansina könyvét itt nem áll módunkban ismertetni, hiszen az – amint említettük – olyan zárt rendszert alkot, amelynek akár egyetlen alkotóelemét is elhagyva, a struktúra összeomlik.

Néhány általa felvetett fontos szempont ismertetésére van itt csak módunk. Így tehát:

A szóbeli források historiográfiai felhasználásának első számú tanulsága az, hogy az írás nélküli kultúrákban sok nemzedéken (évszázadokon át) fennmaradnak az egykori történeti események lenyomatai, hiszen a szóbeliség az egyetlen emlékezési eszköz, mondhatni a történelemkönyvek szerepét tölti be, s annak (vagyis a szó által őrzött emlékeknek) a tudatos megtartását a hivatásos énekes kasztok is elősegítik. Az írással rendelkező kultúrákban viszont a történelmi múlt eseményeit őrző folklórformák funkció híján elkopnak, széttöredeznek, olyan sajátos átalakuláson mennek keresztül, amelynek a végén már alig valami vagy egyenesen semmi sem köti azokat az eredetileg hagyományba foglalt történésekhez. Jól nyomon követhető egyébként ennek a másféle „történeti szájhagyomány”-nak a jellege Dobos Ilona könyvében (*Tarcal története a szájhagyományban*, 1971). (Dobos Ilona talán az első és egyben hosszú időre az utolsó, aki a magyar szakirodalomban hivatkozik Vansinára.) A jeles néprajzkutató által gyűjtött szövegek tehát zömükben mesés-csodás elemekkel tűzdelt mondák. Valós elemek – a kutató indikációinak megfelelően – egy-két szövegből hámozhatók csak ki, mint pl. egy bandának Tokaj városába való betörése és egy raktár kirablása.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy Vansina egyrészt az írás nélküli és az írásos kultúrák közé húz határvonalat. A másik törésvonal elmélete szerint

az európai típusú kultúrák szóbeliségéből előhozott történelmi élményadatok időbeli íve (élő személy, annak apja vagy nagyapja emlékezetéig terjed), illetve az írás nélküli kultúrák sok évszázadra visszatekintő emlékeztetlancolata között húzódik. Vansina ezért a szójhagyományban rejlő történelmi „tanúságtételeket” megkülönbözteti a nyugat-európai, amerikai archívumokban nagy számban összegyűlt és egyes személyekhez kötődő, úgynevezett „hírektől” (híresztelésektől).

A kétféle szóbeli hagyományozás között persze az az igazi különbség, hogy míg az írás nélküli népek emlékanyaga a teljes etnikai csoport közös múltját jelentő régi eseményeket, történeteket őrzi, amelyek a történelmi identitástudat forrásául szolgálnak, az írással rendelkező kultúrák esetében az úgynevezett hírek egyénileg átélte eseményeket foglalnak magukba, amelyek esetleg csak színezhetik a történelem mindenki által ismert fővonalát. Jó példa erre Jules Michelet 1850 körüli időkben közzétett többkötetes folklór-adattára, amelyben a francia forradalom emlékei elevenednek meg az esemény után évtizedekkel végzett Párizs-környéki gyűjtések alapján.

A flamand-amerikai etnológus-történész a történelmi forrásként szolgáló szójhagyományok műfajaival, a kollektív tanúságtétel jellegével, a továbbadás módjával, a torzítások lehetőségeivel és természetesen történelmi értelmezésének módjával is foglalkozik.

A módszer konkrét alkalmazásának érzékeltetéséül hadd álljon itt egy példa Bolanle Awe nigériai joruba kutató tanulmányából, amely a *Dicsérő költemény mint történelmi forrás. A joruba oriki példája* címet viseli.

A dicsérő költemény mint műfaj a magyar kultúra ismerője számára legfeljebb Janus Pannonius *panegiricus*aiból ismert. Ez a műfaj azonban minden régi (ókori görög-római és keleti), illetve középkori kultúrákban, amint a mai törzsi társadalmakban is jelen van. Az afrikai (fekete-afrikai) dicsérő sajátos képződmény. Összefügg a névadási szokással. Egyszerű emberek születéskor, első sajátos megnyilvánulásukkor, majd később valamely jellemző tulajdonságuk alapján kapnak/kaphatnak nevet. Jeles személyek egy-egy nevezetes tettek nyomán dicsérő neveket kapnak. Kiemelkedő személyiségek esetében ez esetleg 4–500 mondatot is magába foglal.

Awe szerint a dicsérők egyik típusa az oriki orilé, amely családok eredetét tárja fel az apai ági jellegzetességekre alapozva néhány kivételes személyiség fókuszba állításával. Lássuk tehát az Onikoyi család (egyúttal cím) dicsérőjét:

*Amíg csak a Nap Madár vándormadár marad,
Olukoyinak harcolnia kell.
Iyeke Igédé, Gbón-n-káá sarja.
Ha az ellenség nyílt erdei tájon lepte meg őket,
Erdei fává változtatták magukat.*

*Ha az ellenség szavanna-vidéken lepte meg őket,
 Szavannai bozóttá változtatták magukat.
 Ha az ellenség elhagyott hangyabolyokkal teli vidéken lepte meg
 őket,
 Hangyaboly gombává változtatták magukat.
 Úgy ismerjük őket,
 mint akik csak ritkán maradnak otthon.
 Néha a nyílt erdőben élnek,
 Néha ligetes erdei vidéken élnek,
 Néha távoli tanyán élnek,
 Néha Aáwe-ben élnek,
 Néha Aágba-ban élnek,
 Néha Kóbai-ban élnek,
 Néha Ogbómósó-ban élnek,
 Néha Ilé Ifónban élnek
 és néha Kutában élnek...*

A kutató magyarázata szerint e részletből az Onikoyi család képe bontakozik ki. A család tagjai híres és nyugtalan katonák, a köztisztelőben álló Eso rend tagjai voltak, az Oyo hadsereg kiemelkedő és kivételezett sorsú katonái. A szövegből ugyanakkor kiderül, hogy e katonák híresek voltak álcázási taktikáik miatt, számos rejtkehelyet ismertek, megnehezítve az ellenségnek, hogy csapdába ejtsék őket. A helységek felsorolásával pedig némi információ nyerhető a terület történelmi földrajzáról. Az orikiben szereplő városok egyébként a harcok során elpusztultak, újjá kellett azokat építeni. Az oriki ugyanakkor bepillantást nyújt a joruba földön zajló népvándorlásokba is, amennyiben az onikoyi orikit magukénak valló családok egymástól igen távoli vidékeken is megtalálhatók napjainkra. Néha ezek a tradíciók világosan mutatják, hogy egy-egy városból más népek, pl. a fulánik betörése miatt családok egész sora hogyan szóródott szét.

Példánk, úgy vélem, érzékelteti az afrikai hagyományok sajátos színezetét, a hozzá fűzött kutatói magyarázatok pedig azt a rendes történész számára talán furcsa és meglepő törekvést, illetve módszertant, amely az írás nélküli népek történelmi hagyományainak feltárására irányul.

E dióhéjban megfogalmazott figyelemfelkeltés végén arra az általános tanulságra is szeretnénk rávilágítani, hogy az emberiség történelmi tudatát és ismeretanyagát a „szóbeliség hatalmas sátora” fedi be. Hiszen mindmáig folyik a vita a szóbeli források felhasználásának eshetőségeiről. Jóllehet a torzítás/hazugságvizsgálat időnként az írásos forrásokra is ráférne, és ennek a szüksége egyre növekszik, minél távolabb megyünk vissza a múltba. Nem is beszélve arról, hogy külön szempont lehetne, mikor állnak szóbeli források adott írásos források gyökerében. Gondoljunk csak az ókori történetírók in-

formációs forrásaira, ahol az utalási láncolatok elején álló kiindulási mű mindig számos szóbeliségből vett információt is tartalmaz.

De a történelmi felfogásunkba betüremkedő és sokszor a valóságot jelentősen eltorzító szóbeliség működése mindennapjainkban is minden pillanatban tetten érhető. Voigt Vilmos a legendaképződés aktuális folyamatát azokkal a valós, de nem igaz történetekkel jellemezte, amely Reagen elnök működését követte Európában majd egy évvel már hivatalba lépése után! Éppen ezért Vansina professzornak és követőinek módszere nem hogy vitatható, hanem esetleg éppen az írásbeliségben megjelenő történelmi ismeretanyag tekintetében is iránymutató lehet.

(előadás az azóta megszűnt ELTE BTK Európai Expanzió Önálló Oktatási Program 2007. tanév végi szimpóziumán)

Felhasznált szakirodalom

ANKERL Géza

2004 *Anyanyelv, írás és civilizációk*. Vendégségben a Földön (Politikai, gazdasági és művelődéstörténeti tanulmányok), Budapest, Mundus Kiadó, 382 old.

AWE, Bolanle

1974 Praise Poems as Historical Data: the Example of the Yoruba Oriki, *Africa* (London), 44, 4, 331–349. old.

BIERNACZKY, Szilárd

2003 A szájhagyományozott történelem kutatása (levélinterjú Jan Vansinával), *Tabula*, 6, 2, 253–264. old.

BIERNACZKY, Szilárd

m. s. (2009) Szungyata avagy a Mali birodalom alapításának története. Egy nyugat-afrikai hőseposz térben is időben, kb. 28 old.

DOBOS Ilona

1971 *Tarcal története a szóhagyományban*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 179 old. + mell.

FAGE, John

1956 Some Notes on a Scheme for the Investigation of Oral Tradition on the Northern Territories of the Gold Coast, *Journal of the Historical Society of Nigeria*, 1, 1, 15–19. old. (idézi Vansina 1961)

FROBENIUS, Leo

1981 *Afrikai kultúrák*, válogatott írások, szerk., vál., jegyz. és utószó: BODROGI, Tibor, Budapest, Gondolat, 401 old.

HENIGE, David P.

1982 *Oral Historiography*, London – New York – Lagos, Longman, 150 old.

LEVTZION, Nahamia

1963 The Thirteenth and Fourteenth-Century Kings of Mali, *Journal of African History*, 4, 3, 341–353. old.

- LEVTZION, Nahamia
1973 *Ancient Ghana and Mali*, London.
- LY-TALL, Madina
1977 *L'empire du Mali*, Dakar – Abidjan, NEA Les Nouvelles Editions Africaines, 220 old.
- MICHELET, Jules
1847–1853 *Histoire de la Révolution française*, 1–7. köt., Paris.
- OLIVER, Roland
1955 The Traditional History of Buganda, Bunyoro and Ankole, *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 85, 1–2, 111–117. old. (idézi Vansina 1961)
- N. N.
é. n. Janus Pannonius, in: *A magyar irodalom története*, 33, <http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/01/149.html> (lásd a következő fejezeteket: *Epigrammái*, illetve: *Epikus művei, a panegyricusok*)
- TORDAY, Emil – JOYCE, Thomas Athol
+1911 *Notes ethnographiques sur les peuples communément appelés Bakuba, ainsi que sur les peuplades apparentées: Les Bushongo*, Bruxelles, Ministère des Colonies, 290 old. + 24 t. (Musée du Congo Belge. Annales D. Ethnographie, Anthropologie, Ser. 3.. Vol. 2/1.)
- VANSINA, Jan
1961 *De la tradition orale, Essai de la méthode historique*. Tervuren, Musée Royal de l'Afrique Centrale, X + 179 old. (angol kiadása: *Oral Tradition. A Study in Historical Methodology*, Chicago, Aldine, 1965, bővített olasz kiadása: *La tradizione orale. Saggio di metodologia storica*, Roma, Officina Edizioni, 1976, Biernaczky János magyar fordításra kéziratban).
- VANSINA, Jan
1978 *The Children of Woot. A History of the Kuba Peoples*, Madison, The University of Wisconsin Press, 394 old.
- VANSINA, Jan – Mauny, R. – Thomas, L. V. szerk és bev.
1964 *The Historian in Tropical Africa* (Studies presented and discussed at the Fourth International African Seminar at the University of Dakar, Senegal, 1961), London – Ibadan – Accra, for the International African Institute by the Oxford University Press, 428 old.
- VOIGT Vilmos
1986 Miért és hogyan sokasodnak hiedelemmondáink, *Valóság*, 29. évf., 10. szám, 78–88. old.

ÚJ(ABB) KÖNYVEK + ÚJ(ABB) PUBLIKÁCIÓK + SZAKMAI HANGZÓ ANYAGOK, FOLYÓIRATSZÁMOK

KONTINENSZRŐL KONTINENSRE – AFRIKA

(Dr. Vojnits András)

Kossuth Kiadó (2000, 2008)

A Kossuth Kiadó 2000-ben állt neki bemutatni bolygónk kontinenseinek természeti viszonyait, olyan jól ismert hazai szakértők segítségével, mint

Lerner János, Galács András, Juhász Árpád vagy éppen az Afrika kötet főszerkesztője, Vojnits András. Afrika a hétrészes sorozat első kötetében került bemutatásra, egy első látásra albumnak tűnő kiadványban. Az igényes külső egyúttal gazdag belsőt takar, a szerkesztők által a könyvbe válogatott képanyag is az ismeretterjesztést helyezi előtérbe, nem csupán az olvasó elkápráztatására szolgál. Ahogy a sorozat főszerkesztője meg is jegyzi: „nem a legjobb, a „művészi” felvételeket válogattuk össze, [...] hanem azokat, amelyek híven visszatükrözik a szerzők mondandóját.” Természetesen nem a képek adják a több mint 200 oldalas alkotás nagy részét, hanem a jól megszerkesztett, érdekfeszítően megírt leírások, számos magyar nyelvű ábrával, diagrammal és térképpel kiegészítve, melyek segítségével még érthetőbbé válnak a kontinens viszonyai.

A kötet sikerét jelzi, hogy tavaly már a második kiadás került a könyvesboltok polcaira, noha a Vojnits András által szerkesztett kiadványból hiányoznak a manapság oly népszerű, számos Afrika-regénynek alapot adó élettörténetek, és nem szól a szerző a kontinens permanens rákfenéjéről, az öldöklésről és a háborúkról sem. Nem, a kiadvány elsősorban a kontinens természeti viszonyait mutatja be, ismerteti felszínét, kialakulását, földtani felépítését, éghajlatát, vízrajzát, növény- és állatvilágát, sőt kiemelten kezeli az Afrika felfedezőinek hívott kalandorok tevékenységét is. A földrész bemutatása után még részletesebben ismerhetjük meg – az egyes tájegységekre lebontott fejezeteknek köszönhetően – ezt a különös, feketének nevezett világrészt. A könyvben az Atlasz-hegységtől a Fokföldig sorban kerülnek tárgyalásra a régiók, bemutatásra a nemzeti parkok és jellemzésre az adott térségre jellemző növény- és állatvilág. Először az Atlasz-vidéket, majd a Szaharát és az éhségövezetnek nevezett Szudán térségét ismerhetjük meg, hogy aztán kitekintsünk Afrika szarvára, a kontinens északkeleti részére. A bemutatás tovább folytatódik Felső-Guineán át, Kelet- és az Egyenlítői-Afrikán keresztül egészen Dél-Afrikáig, hogy végül a földrész körül elhelyezkedő szigeteket vegye szemügyre. Mindezeket azonban nem csupán természeti jellemzőiken keresztül ismerhetjük meg, hanem a kiegészítő szövegek segítségével bepillantást nyerhetünk többek között a saharai sziklafestmények jellemzőibe, megismerhetjük a kávé történetét és ízelítőt kaphatunk a majomkenyérfák felhasználási lehetőségeiből is.

A Kontinensről kontinensre sorozat első kötetét bátran ajánljuk mindazoknak, aki Afrika iránt mélyebben érdeklődnek, a szerkesztő által összeállított tudásanyag ugyanis bőségesen kielégíti a földrész természeti jellemzői iránt fogékonyabb olvasók kíváncsiságát és a kiadó lelkiismeretes munkájának köszönhetően igényes formában tárulnak elénk Afrika tájai.

Vörös Zoltán

(*Afrikai Tanulmányok*, 2009, III. évf., 2. szám, 74. old., a Kiadó engedélyével)

WESTERN SAHARA (NYUGAT SZAHARA)

(Besenyő János)

Publikon Kiadó (2009)

Az elmúlt években Magyarországon egyre több Afrika-témájú könyv jelent meg különböző kiadók jóvoltából. Az Afrika Tanulmányok magazint jegyző IDRResearch Kft./Publikon Kiadó nemrég egy angol nyelvű fordított monográfiát vállalt fel, egyik állandó szerzője, a katonaként több békefenntartó műveletben is szolgált Besenyő János őrnagy tollából.

Besenyő őrnagy Nyugat-Szaharában, Darfúrban, majd Afganisztánban szerzett komoly gyakorlati tapasztalatokat a békefenntartás, a béketámogató műveletek területén. Mint ENSZ békefenntartó 2003/2004-ben a MINURSO-ban szolgálva kezdett behatóbban foglalkozni Nyugat-Szahara történelmével, az itt élők szokásaival, a Világszervezet békefenntartóinak tevékenységével, a saharai konfliktus gyökereivel, és lehetséges megoldásával.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem doktorandusz hallgatójaként ebben a könyvben a szerző bemutatja a nyugat-szaharai konfliktus okait, kialakulását, a benne részt vevő feleket és azok motivációit, ezzel is betekintést nyújtva az olvasó számára erről a kevésbé ismert területről. Tizennyolc fejezetben tekinthetjük át a kötet címét adó térség földrajzi, gazdasági és társadalmi jellemzőit, Spanyol Szahara gyarmati függésének, majd függetlenedésének történetét, és részletes képet kaphatunk a marokkói megszállás előzményeiről és következményeiről. Az 1991 szeptemberében létrehozott MINURSO szervezetét, felépítését, tevékenységét értelemszerűen szakavatott módon ismerteti a szerző, talán kicsit részletesebben is, mint ahogyan azt az „átlag” érdeklődő elvárná.

A kötet számos erénye között ki kell emelnünk azt az alázatos megközelítési módot, amellyel a katona a helyi-térségi társadalomról igyekszik pontos szociológiai keresztmetszetet adni. A mindvégig visszafogott és a tényekre alapuló írásmű a sajátos helyi tapasztalatokat szerzett őrnagy élményeit is láttatja az olvasóval. Besenyő János egyben jó szemű fotográfus is – saját készítésű képei több oldalon segítik illusztrálni az elmondottakat. Egy nap biztosan érdemes lesz egy kifejezetten e fényképekre támaszkodó albumot is megjelentetni, és más módszertannal bemutatni a „nyugat-szaharai kérdést”.

A monográfia hiányt pótló mű és csak bátorítani tudjuk a szerzőt, hogy minél hamarabb véglegesítse magyar nyelvű opus-át, hogy a lehető legszélesebb közönség is beleláthasson az afrikai kontinens egyik valóságos és meglehetősen összetett konfliktusának részleteibe; még inkább a nyugat-szaharai területek népeinek életébe és a lehetséges jövőjüket meghatározó társadalmi-gazdasági keretekbe, politikai folyamatokba.

Tarrósy István

(*Afrikai Tanulmányok*, 2009, III. évf., 2. szám, 75. old., a Kiadó engedélyével)

VÍZKONFLIKTUSOK – KÜZDELEM EGY POHÁR VÍZÉRT

A *Vízkonfliktusok – Küzdelem egy pohár vízért* című tanulmánykötet fókuszában a környezeti szűkösség fogalma áll, kiemelt tekintettel az édesvízhiány és vízszennyezés okozta problémákra, valamint részben a szűkösség következtében kialakuló konfliktusok módjaira, megjelenésük lehetséges földrajzi helyeire, okaira és a várható következményekre.

Napjainkban 1,1 milliárd ember nem jut tiszta ivóvízhez, és ez a szám néhány évtizeden belül hárommilliardra emelkedhet. A borúlátóbb forgatókönyvek még ennél is messzebbre mennek, ezek szerint 2025-re az emberiség 66%-ának nem lesz elegendő ivóvize.

A mű szerzői főként környezetpolitikával, konfliktuselemzéssel, gazdaság- és társadalomföldrajzi, valamint nemzetközi jogi (elsősorban vízjogi) kérdésekkel foglalkozó fiatal kutatók, környezetvédelmi szakemberek, ezáltal a kötet referenciaként szolgálhat a közép- és felsőoktatásban tanuló hallgatóknak, környezetvédelmi szakembereknek, de jellegénél fogva rengeteg érdekességet tartogat környezetünk védelme iránt fogékony, szerencsére gyarapodó számú olvasóközönség számára is.

A kötet szerzői a „vizes ügyek” különböző aspektusait vizsgálják ugyan, de a tanulmányok célja minden esetben közös: felhívni a figyelmet az emberiséget ér kihívásokra, bemutatni a következő évtizedek várhatóan súlyos környezeti, politikai és társadalmi problémáit, új fogalmak segítségével megoldásokat találni a felmerült gondokra.

TARTALOMJEGYZÉK:

Glied Viktor: *Globális vízproblémák*

Selján Péter: *A természeti erőforrásokért folyó küzdelem biztonságpolitikai vonatkozásai*

Glied Viktor: *Kiszáradó Afrika, szomjazó kontinens – Afrikai vízproblémák*

Faragó Éva: *A nigériai Borno tartomány vízgazdálkodása*

Grünhut Zoltán: *Vízért szomjazó, véráztatta föld – Az arab–izraeli konfliktus vízügyi kérdéseiről*

Vörös Zoltán: *Háborúban a környezetért, a környezettel szemben – Kína vízproblémái a 21. század elején*

Ágó Ferenc: *Biztonságpolitikai strukturális és funkcionális analízis alkalmazása a közép-ázsiai vízkonfliktusban*

Wilhelm Zoltán – Déri Iván – Kisgyörgy Péter – Orbán Zsuzsa – Szilágyi Sándor: *Hagyományos vízmenedzsment Indiában*

Keserű Dávid: *Ausztrál vízproblémák*

Hegy Ákos: *Chicago vízbázis-védelme*

Varga Miklós: *Tankerbalesetek a tengereken*

Horváth Norbert: *Politikai vizeken – Határvízi diplomáciai esetek*
Grünhut Gábor: *A megmérgezett folyó*

A könyv megrendelhető a Publikon Kiadótól a www.afrikatanulmanyok.hu oldalon. (272 oldal, Ára: 2590 Ft)

AFRIKA TANULMÁNYOK

2009, III. évfolyam, 2. szám, 86 old.

Megjelent az *Afrika Tanulmányok* új száma (a kilencedik füzet), amely ezúttal is új oldalakról világítja meg a kontinens természeti világát, társadalmainak hagyományait és modernkori vonásait. A tartalomból:

Tarrósy István: *Csimpánzok között szabadon*

Csatádi Katalin: *Megsütötte a nap az agyacsáját*

Vojnits András: *Találkozás a gorillákkal*

Gábris Gyula: *A Líbiai sivatag megismerése*

Dávid Ferenc: *Igenek és nemek országa*

IDResearch: *Interjú France Mutombóval*

Jagadics Péter: *Magyar lobogó alatt Afrikában*

A. Gergely András: *Kutatókaland Magyar Lászlóval* (Sebestyén Éva könyvéről)

Vörös Zoltán: *Afrika – Kontinensről kontinensre sorozat* (Vojnits András könyvéről)

Tarrósy István: *Besenyő János: Western Sahara*

A. Gergely András: *Afrika műszerek* (Brauer-Benke könyvéről)

Brauer-Benke József: *Antimondolat*

AZ ÉN AFRIKÁM

(DVD, 1–2, rendezte: Sáfrány István)

A két, egyenként két és fél óra időtartalmú filmanyagot magába foglaló DVD-t társaságunk (korábban egyesületünk) alapító tagja, Sáfrány István kolléga rendezte, a felhasznált felvételek operatőreként a kettős kiadvány borítóján Régi Tamást, magát Sáfrány Istvánt és másik alapító tagunkat, Lerner Jánost jelöli operatőrként, a forgatókönyv ismét csak Sáfrány István munkája. A kiadvány rövid ismertető szövege a következő:

Afrika, a fekete földrész, a harmadik világ, az élet bölcsője... Sokféle elnevezése létezik ennek a rejtélyes és hatalmas területnek, és rengeteg téveszme alakult ki róla az idők során. Sáfrány István filmje a maga egyszerűségével és csodálatos képeivel próbálja fellibbenteni a titokzatosság fátylát, és egy-

ben igyekszik megmutatni Afrika bűvös és varázslatos szépségét, elkalauzolja minket többek között Fokvárosba, a Kalahári mélyébe és a világ legnagyobb gyémántbányájába...

(Kiadta: MTV Zrt., forgalmazza: MOKÉP Zrt., évszám megjelölése nélkül)

A hatalmas munkát magába foglaló nagyszerű vállalkozásról szívesen vennék egy alapos ismertetést és értékelést. Kérjük tagjainkat, hogy vegyék a fáradságot a DVD-k megismerésére (nem fogják megbánni), és írják meg róla a véleményüket (A Szerk.)

DOSSZIÉ

ALPHA A. DIALLO

1952–1984

Hogy középső nevét, az „Africanus”-t szüleitől kapta-e, vagy ő maga választotta, nem tudjuk.

Nagyon afrikai volt.

Indulatos és szelíd, céltudatos és álmodozó, kedves és pontatlan. Ha szerdán tíz órakor várták valahol, rendszerint pénteken dél körül érkezett meg, valószínűtlen fogait villogtatva, széles mosollyal, diplomatikusan meghajolva: „Kezét csokolom, asszonyom”, „Üdvözlöm, uram, hogy van a kedves felesége?”. Mindenkit levett a lábáról. Rádió- és televíziószár volt, újságírók kedvence; egyik riporterét erre a ritmikus interjúcímre inspirálta: „Vadkertjében fordította mandinkára Petőfit”.

Valóban, Petőfi-fordításokkal is foglalkozott: József Attila verseit és Molnár Ferenc regényét, a *Pál utcai fiúkat* fulani nyelvre ültette át, és lefutóbb a Kalevala kötötte le az érdeklődését. De stúdiumai között szerepelt az afrikai szájhagyomány, az afrikai történelem és néprajz is (Mauritániában született; hatéves, amikor szülei Guineába költöznek, guineainak vallotta magát, és egyaránt jól beszélt a Diallók pular–fulani, egyik nagyanyja mandinka és a gyarmati iskolák francia nyelvét); Magyarországon közgazdasági tanulmányokat folytatott, disszertációját a háztáji gazdaságok szervezéséről írta; cikket írt magyarul, elbeszélést franciául, mint az Európa Könyvkiadó afrikai szakértője sajtó alá rendezett egy hősi eposzt, Senghorral levelezett. Párizssal tárgyalt, középső nevét, az „Africanus”-t felhasználva levélpapírt nyomtatott, s mindenfelé szétküldte fantasztikus terveit, hogy mit kellene fordítani magyarról fulanira, finnről mandinkára, antológiákat akart összeállítani, már csak az anyagi feltételek hiányoztak... Kapkodott? Igen. Évszázadokat kellett behoznia.

A *Nagyvilág*ban cikket tett közzé arról, hogy a mesterséges közigazgatási területekre kényszerített, szétdarabolt afrikai népek sorsa nem lehet idegen a Monarchia emlékeit hurcoló Közép-Európától sem; ha a nyelvi határ más, mint az országhatár, az író keserves döntésre kényszerül hovatarozása tekintetében – de becsvágya tekintetében is: kinek írjon? milyen nyelven írjon? valamely világnyelv világhírű írója legyen-e, vagy övéi közt eltemetett, elátkozott reformer? „Nem kívánom bizonyítani az anyanyelv elsőrendű fontosságát az irodalomban – írta Diallo. – A magyarok ezt éppúgy tudják, mint mi. A jelenlegi, ismert afrikai írók világnyelveken írnak. Az irodalom igazi útja azonban az anyanyelvből vezet a világ felé.”

Mégis: Diallo a *Nagyvilág*nak benyújtott elbeszélését franciául írta. Igaz, másképpen nem kapott volna fordítót. S akárcsak elbeszélésének hőse, a beszerezhetetlen élelmiszerek–gyógyszerek és a méregdrága gépfegyverek között vergődő mesterlövész, Pákala, nagyon vágyott rá, hogy értse a világot – s hogy őt is megértse a világ. Ezért volt a fordítás, a levelezés, az ide-oda telefonálás, az olykor ábrándosnak tűnő tervek, az utazások, az elképzelés, hogy végül is visszamegy Guineába (de előbb elköltözött Budapestről Vécseésre), és ennek szólt a mosoly, a könnyed meghajlás s a választékos magyar kifejezések közé szándékosan beékelte francia hangzók. A cigarettát például mindig így ejtette: szigaretta.

Magyarul tömören és képszerűen beszélt. „Az oktatás: köldökzinór.” Az UNESCO oktatási programja, „ha nem mondott is csütörtököt”, nem volt eredményes. Az afrikai nagyvárosokban „gyökeret vert” a fogyasztói társadalom. Az angol, francia, portugál nyelvű könyvek „elszívják a levegőt” az anyanyelven írt könyvek elől. A világnyelven író afrikaiak szót emelnek „a korrupció, a hedonizmus, az urambátyám magatartás ellen”, de újabban „mint ragályos betegség fertőzi” őket a borúlátás. S mint ilyenek. gyakran talajvesztettek és a gyarmati szellem eszmehordozói – a szerkesztői ceruza habozva nyúlt hozzá az eredeti kifejezéshez: eszményhordárai.

Isten veled, Alpha. Vagy stílusosan: Isten Önnel, nyelvünket oly szépen, kreatívan beszélő, váratlanul eltűnő–felbukkanó, megnyerő mosolyú fiatalember, irodalmunk barátja. Petőfi- és József Attila-fordításainak értékét sosem adatik megítélnünk. Vágyainak mértékét igen. Hiszen tudjuk, mi a magunk nemzetébe és a más nemzetekbe kapaszkodás, remény és kétségbeesés óráiban.

Alpha Africanus Diallo az 1984-es év novemberében halt meg Helsinkiben, agyembóliában, harminckét évesen.

GERGELY ÁGNES

(*Nagyvilág*, 1985, XXX, 2, 287–288. old.)

(szerkesztői megjegyzés: Alpha Diallo, bár jeles finn szakemberek, pl. a világhírű folklorista és vallástörténész Lauri Honko volt segítségére munkájá-

ban, de mégsem finnből közvetlenül, hanem Rácz István magyar változata alapján fordította anyanyelvére, pular-fulfuldére a Kalevalát, amely *Kalevala e Fulbheyá* címmel jelölve és Alfá Africánus Editions jelzettel 1983-ban jelent meg, 173 oldalon)

A SZAVANNA LEGOKOSABB ÁLLATA

(Sarihun csodálatos története 1.)

Hol volt, hol nem volt – egyszer a szavanna állatai az oroszlán hívására összeültek megbeszélni egyes-bajos dolgaikat.

Az óriási baobabfa alatt találkoztak Burual Ország lakói, hogy megtudják közülük ki a legokosabb. Az ország királya, Káu Piou, az oroszlán számított a legerősebbnek. Az állatok szerint a legidősebb és egyben a legjámborabb társuk Maubamban volt, az elefánt. Azt is tudták, hogy közülük a legálno-kabb és legbutább, Bono a hiéna, becenevén Bukki, a csutakos-farkú. Amde nem sejtették, ki a legokosabb közülük, hiszen mindegyikük okosabbnak gondolta magát a többinél, kivéve az elefántot, aki hallgatott, valahányszor csak a bölcsességről folyt szó.

A baobabfa gyökerein ülve, Káu Piou, az oroszlán azt mondotta: „Tegyük fel, hogy a legokosabb közülünk a legfiatalabb. Aki bebizonyítja itt és most, hogy ő a legfiatalabb, el is hisszük neki, hogy valóban ő a bölcsék bölcse. Kérem a jelentkezőket!” Az elefánt jószívú mosollyal biztatta a jelenlevőket, mintha azt mondaná: „Tessék, csak bátran!”

Akkor, akik fiatalnak tartották magukat egyszerre megszólaltak. Nagy zsibongás támadt. Maubamban, az elefánt túlkürtölte a hangzavart, rendreutasítva a hirtelen felbátorodott vetélytársakat:

– Beszéljetek egyenként, különben nem értjük meg egymás szavát!

Egy kis csend után, a karcsú antilop finom lábain előretipegve, remegő hangon így szólt:

– Én a nagy szárazság idején születtem, 3 éve. Fiatal vagyok nemde?

– Igen az vagy – válaszolt az elefánt hunyorítva.

Az antilop visszalépett a helyére, mire Kákaron, a sakál nesztelenül a kör közepén termett és füleit hegyezve, tágra nyitott szemmel határozottan ki mondta:

– Pontosan három hónapos vagyok.

– Fiatal vagy – bölintott Maubamban, az elefánt.

Az állatok csendben, nagy figyelemmel nézték az újabb és újabb jelentkezőket.

Góki, más néven Kula, a majom megvakarta a feje búbját és körülnézett, mintha arra várna, hogy befejeződjön a vetélkedés. Láta, hogy az állatok királya ásítózott, hogy a hiéna nézi az eget, hogy Nóyra, a krokodilus csendben szunyókál...

Felállt megrázta sörényét (a majom????) és jelentőségteljesen kiáltotta:

– Barátaim, Burual Ország kedves lakói, én most születtem!

Az állatok ujjongva tapsoltak és ünnepelték a győztest. A majom biztosnak vélte győzelmét, amikor a nagy baobab egyik magas üregéből egy hang hallatszott:

– Vigyázzatok, vigyázzatok, épp most születek! Csináljatok már egy kis helyet a számomra!

Döbbent csend támadt az állatok gyülekezetében. Maga Maubamban, az elefánt izgatottan legyezett nagy, széles füleivel. Káu Piou, az oroszlán felállt és nézte Sarihunt, a nyulat, ahogy az üregből a kör közepére ugrik. A nyúl szerényen meghajolt társai előtt és fogadta ütemes tapsukat.

– Hát valóban, te vagy a legfiatalabb – állapította meg Maubamban az elefánt meglepődve.

Ezzel erős hangján Káu Piou az állatok királya kiáltotta:

– Te vagy a legokosabb állat, mert furfangosan bebizonyítottad fiatalságodat.

Sarihun, a nyúl újra meghajolt és fogadta az állatok királyának elismerő, félelmetes mancsát, miközben körülöttük újra feldübörgött a taps.

(Fulani népmese, Alpha A. Diallo fordítása, *Új Tükör*, 1979. aug. 12., XVI. évf., 32. sz., 39. old.)

**A MAGYARORSZÁGI
AFRIKA–DÉL-AFRIKA TÁRSASÁG
ÉS HÍRLEVELE
ÁLLANDÓ EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREI**

- = EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM, BÖLCSESZKARA ÉS TÖRTÉNETI INTÉZETE
- = ELTE BTK ÚJ- ÉS JELENKORI EGYETEMES TÖRTÉNETI TANSZÉK
- = AFRIKAI-MAGYAR EGYESÜLET (AHU)
- = MAGYAR KÖZTÁRSASÁGBAN AKKREDITÁLT KONZULI TESTÜLET (AFRIKAI SZAKCSOPORT)
- = ABABOOK ONLINE KÖNYVÁRUHÁZ
- = IDRESEARCH KUTATÁSI ÉS KÉPZÉSI KFT/PUBLIKON KIADÓ
- = MUNDUS MAGYAR EGYETEMI KIADÓ
- = AFRIKAI KUTATÁSI ÉS KIADÁSI PROGRAM

Szíves köszöntéssel

MAGYARORSZÁGI AFRIKA – DÉL-AFRIKA TÁRSASÁG

Dr. Biernaczky Szilárd PhD.

elnök

telefon: (1) 303–5091 (Mundus Kiadó), e-mail: info@munduspress.hu

Dr. habil Búr Gábor PhD.

főtitkár

telefon: 06-30/243–3189, burgabor@t-online.hu

filename: gép02/madat09/körlevél9.090917.doc